

Suvi Pitkäljärvi

**SOSIAALITYÖNTEKIJÄN
ASIAANTUNTIJUUS
HUOSTAANOTTOPROSESSISSA**

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2019

TIIVISTELMÄ

Suvi Pitkämä: Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus huostaanotto-prosessissa
Pro gradu-tutkielma
Tampereen yliopisto, Porin yksikkö
Sosiaalityö
Ohjaajat: Heli Valokivi ja Tuija Eronen
Lokakuu 2019

Tutkimukseni tavoitteena on ollut saada tietoa siitä millaiseksi sosiaalityöntekijät kokevat asiantuntijuutensa muodostuvan huostaanottotilanteissa. Tutkimukseni tavoitteena oli saada tietoa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden huostaanotto-prosessiin liittyvistä ajattelutavoista ja tuottaa tietoa asiantuntijuudesta lastensuojelussa. Aikaisempaa tutkimusta juuri asiantuntijuudesta huostaanotto-prosessissa ei ole toteutettu, mutta muunlaista tutkimusta lastensuojelun asiakkaisiin liittyen oli löydettävissä. Aihe on kuitenkin herättänyt enemmän tutkimuskiinnostusta. Aiheesta on parhaillaan käynnissä Tarja Pösön johtama tutkimushanke.

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys rakentuu sosiaalityön ja lastensuojelun asiantuntijuuden pohjalta. Tutkimusaineisto koostuu kolmesta ryhmähaastattelusta, joihin osallistui 12 sosiaalityöntekijää. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluna Etelä-Pohjanmaan alueella ja aineisto analysoitiin käyttäen sisällönanalyysiä. Haastateltaville ei ollut ennen haastattelua avattu asiantuntijuuden käsitettä. Haastateltavilla oli jokaisella kokemusta huostaanotto-prosessista.

Analyysin kautta sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuus huostaanotto-prosessissa jakautui kolmeen pääsisältöön: sosiaalityöntekijän tieto ja taito, arvot ja etiikka sekä asiantuntijana kehittyminen. Nämä kolme pääsisältöä pitävät sisällään menetelmien osaamisen, kirjaamisen, lapsen kuulemisen ja lapsen tiedon selvittämisen sekä yhteistyön eri tahojen kanssa ja näiden sisältöjen ympärille rakentuu tutkimukseni analyysi. Tulosten perusteella näyttää siltä, että sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuudella on vahva sidos koulutuksen ja eettisten ohjeiden sekä lain antamiin ohjeisiin asiantuntijuudesta. Tulokset tukevat myös aikaisempaa tutkimusta ja osoittavat samankaltaisuutta aikaisempien tutkimuksien kanssa, jotka ovat liittyneet laajemmin sosiaalityöntekijän asiantuntijuuteen.

Avainsanat: Lastensuojelu, Huostaanotto, Asiantuntijuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SUMMARY

Suvi Pitkäjärvi: Social worker's expertise during the process of taking a child into care
Master's thesis
University of Tampere, Pori unit
Social work
Advisors: Heli Valokivi and Tuija Eronen
October 2019

The aim of my research study has been to collect data on social workers' thoughts about how their expertise develops during the process of taking a child into care. The aim was to study social workers' thought process when a child is taken into care and to provide information about their expertise on child welfare.

The research data was collected by conducting three group interviews in which 12 social workers participated. The interviews were conducted by using the theme interview method and content analysis was used for the analysis of the data. The concept of expertise was not explained to the interviewees before the interviews. All of the participants of the interviews had previous experience in the process of taking a child into care. The interviews were conducted in South Ostrobothnia. There has not been much previous research done on the expertise in the process of taking a child into care, but other kind of child welfare cases have been studied before. However, the topic of my research study has sparked some interest. For example, Tarja Pösö is managing a research project on the same topic at the moment.

During the analysis of the data, three different themes about the topic of the expertise of social workers in situations where a child is taken into care were found: social worker's knowledge and skills, values and ethics, and the development of expertise. Learning of the methods, dictation, listening to the child, finding out what the child knows and the cooperation between different actors were included in the three themes. My research analysis is based on these themes. The results show that the social workers' expertise is strongly connected to the guidelines that education, ethics and law provides for expertise. The results also support previous research that has been done on the topic and they have a lot of similarities.

Keywords: Child welfare, care order, expertise

The originality of this publication has been checked by using the Turnitin OriginalityCheck program.

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	1
2 SOSIAALITYÖN ASiantuntijuus.....	4
3 LASTENSUOJELUN ASiantuntijuus.....	10
3.1 Lastensuojelu.....	10
3.2 Huostaanotto	12
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	17
4.1 Tutkimuskysymykset	17
4.2 Laadullinen tutkimus	18
4.3 Aineiston kerääminen	19
4.4 Aineiston analyysimenetelmänä sisällönanalyysi.....	21
4.5 Tutkimuksen eettisyys.....	24
4.6 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti	25
5 SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN KÄSITYKSIÄ ASiantuntijuudesta HUOSTAANOTTOPROSESSISSA	27
5.1 Asiantuntijan tieto ja taito	29
5.1.1 Kirjaamistaito.....	35
5.1.2 Lapsen edun ja lapsen tiedon selvittäjä	37
5.1.3 Menetelmäosaaja.....	39
5.1.4 Asiantuntijoiden yhteistyön ylläpitäjä.....	41
5.2 Arvot ja etiikka asiantuntijuudessa	43
5.3 Kehittyminen asiantuntijana.....	45
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	49
LÄHTEET.....	56
LIITTEET.....	62
Liite 1. Ryhmähaastattelu kysymykset	62
Liite 2 Suostumuslomake haastatteluun.....	63
Liite 3 Tiedotuskirje asiantuntijoille.....	64

1 JOHDANTO

Aloittaessani tutkimusta luin Turun Sanomien lehtiartikkelin, joka oli päivätty 1.11.2016. Artikkelissa lastensuojelun piirissä pitkään töitä tehneet juristit kertoivat kokemuksestaan sosiaalityöntekijöiden osaamisesta lastensuojelussa. Juristit ottivat kantaa siihen, että heidän kokemuksensa mukaan sosiaalityöntekijät eivät tunne kunnolla lakeja, joihin he vetoavat. Tästä johtuu heidän mukaansa ”mututuntumalla” työn tekeminen, ja että epäpätevyys johtaa perusteettomiin huostaanottoihin. Juristien mielestä sosiaalityöntekijät käyttävät työssään myös mielivaltaisuutta. Lehtiartikkelissa listattiin lastensuojelun epäkohdiksi muun muassa virkamiesten suuri valta, oikeuskäsittelyn puutteet, epäpätevät työntekijät sekä tarkastamattomin tiedoin tehdyt päätökset. (Leppänen, 2016). Tämä lehtiartikkeli sai minut miettimään omaa toimintaani sosiaalityöntekijänä huostaanotto-prosessissa ja yhteistyötahojen merkitystä huostaanottohakemuksen laatimisessa ja asiantuntijan näkemyksen tukijana.

Tutkielmani ajatus tutkia sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä omasta asiantuntijuudesta huostaanotto-prosessissa lähti liikkeelle siitä, että itse työskentelen lastensuojelun sosiaalityöntekijänä. Puheet työn vaativuudesta ja yhteiskunnallinen paine toteuttaa lastensuojelua mahdollisimman tehokkaasti, sai minut ajattelemaan oman asiantuntijuuden näkymistä lastensuojelun eri vaiheissa. Erityinen kiinnostuminen huostaanotto-prosessissa näkyvään asiantuntijuuteen nousi huostaanotto-prosessin vaativuudesta ja siitä, että se kohdistuu vahvasti yksilön vapauteen. Huostaanotto on niin työntekijöille kuin vanhemmille ja lapselle tunteita herättävä prosessi. Huostaanottoista Suomessa uutisoidaan mediassa useasti, ja ne koetaan vääryydeksi. Media on tuonut mahdollisuuden tarkastella lastensuojelua uudella tavalla myös sosiaalisessa mediassa, jossa yksilöllä on mahdollisuus kirjoittaa oma mielipiteensä helposti esille. Median huomio lastensuojelua kohtaan on tuonut mukanaan sekä hyvää, että huonoa. Mediahuomio on kiinnittänyt katseen julkiseen valtaan ja sen käyttöön, mutta samalla se on esimerkiksi Isossa-Britanniassa synnyttänyt lastensuojeluvihaa. (Pösö 2016, 9.) Myös kynnys tuoda oma mielipiteensä esiin on madaltunut ja vertaistukea sosiaalisessa mediassa on tarjolla niille henkilöille, jotka sitä tarvitsevat.

Sosiaalityöntekijät johtavat huostaanottoa tehden yhteistyötä eri yhteistyökumppaneiden kanssa. Näitä tahoja voivat olla koulut, päiväkodit, terapiapalvelut tai terveystieteelliset palvelut. Riitaisissa tilanteissa, jossa hallinto-oikeus tekee ratkaisut huostaanotoista, ei välttämättä arvosteta sosiaalityöntekijän asiantuntijuutta vaan suuremmissa painoarvoissa on tällöin yhteistyötahojen lausunnot, jotka eivät välttämättä puolla sosiaalityöntekijän näkemyksiä. Herääkin kysymys siitä, kenen näkemyksellä on lopulta painoarvoa tilanteissa, joissa mietitään lapsen turvallista kasvua ja kehitystä sekä hyvinvointia ja hyvää huolenpitoa. Sosiaalityöntekijöillä on kuitenkin lailla säädetty virkavelvollisuus toimia lapsen edun mukaisesti. Mielestäni mielivaltaisuutta ei voida huostaanottoa valmistelemaan, vaan aina, kun huostaanottoa aloitetaan valmistelemaan, on huolien oltava suuria ja sijoittaminen tulee olla ainoa lapsen edun mukainen vaihtoehto.

Huostaanottoa valmisteleminen on vaativa niin työntekijöille kuin yhteistyötahoille, mutta sitä se on myös lapselle sekä hänen perheelleen. Yksittäinen sosiaalityöntekijä ei koskaan ole huostaanottoa valmistelemaan yksin vastuussa vaan aina prosessia viedään läpi moniammatillisessa yhteistyössä; niin lastensuojelun tiimeissä kuin erilaisissa asiantuntijaryhmissäkin. Tärkeässä osassa on myös lapsen ja vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö ennen prosessin aloittamista ja huostaanoton valmistelun aikana. Lasten asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on kuitenkin se täsmällisin tieto siitä, mitä perheelle kuuluu, mitkä ovat huolet perheessä ja milloin huostaanottoa lähdetään valmistelemaan. Moniammatillinen yhteistyö ja kollegoiden tuki tilanteessa ovat tärkeitä ja tukevat asiantuntijan ajatusta huostaanoton valmistelusta huostaanottotilanteesta. (THL 2019).

Tässä tutkimuksessa haluan selvittää millaiseksi sosiaalityöntekijät näkevät oman asiantuntijuutensa ja asiantuntijuuden muovautumisen huostaanottoa valmistelemissä. Haluan selvittää myös, mitkä tekijät ovat oleellisia asiantuntijan työssä huostaanottoa valmistelemissä erivaiheissa. Kiinnostukseni kohteena on sosiaalityöntekijöiden näkemys siitä, miten heidän asiantuntijuuttaan arvostetaan huostaanottoa valmistelemissä.

Tutkimus etenee seuraavasti. Johdannon jälkeen tarkastelen sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuutta koko lastensuojelun osalta. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan lastensuojelua ja huostaanottoa lastensuojelun toimenpiteenä. Tutkimuksen kulkua esittelen omana kappaleena, kiinnittäen huomiota käytettyihin menetelmiin sekä tutkimuskysymyksiin ja tutkimuksen eettisiin lähtökohtiin. Tutkimuksen analyysissä käsitellään haastatteluista nousseita pääkohtia;

asiantuntijuutta, sosiaalityöntekijän tietoa ja taitoa, arvoja ja etiikkaa sekä asiantuntijuuden kehittymistä. Asiantuntijoiden tieto ja taito sisältävät menetelmien osaamisen, lapsen kuulemisen sekä lapsen edun selvittämisen ja kirjaamisen taidon. Analyysin jälkeen päädyn johtopäätöksiin ja pohdintaan tutkittavasta aiheesta.

2 SOSIAALITYÖN ASiantuntijuus

Sosiaalityö rakentuu sosiaalityön teorioiden, sosiaalipolitiikan sekä sosiaalityön koulutuksen ympärille. (Blok 2012, 18.) Sosiaalityön asiantuntijuutta ovat tutkineet monet yhteiskuntatieteilijät. Asiantuntijuutta on tutkittu eri sosiaalityön kentillä ja työprosesseissa. Aikaisempia tutkimuksia tarkastellessani en havainnut yhtään tutkimusta, jossa sosiaalityön asiantuntijuutta olisi havainnointu huostaanotto-prosessissa. Tutkimuksia asiantuntijuudesta löytyi yleisesti lastensuojeluun sekä muihin lastensuojelun työtapoihin ja vaiheisiin liittyen.

Ulla Mutka (1998) on väitöskirjassaan tutkinut asiantuntijuutta sosiaalityössä. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää sellaisia haasteita, jotka vaikuttavat sosiaalityön murrokseen. Ulla Mutka toteaa, että asiantuntijuus on ollut aina sidoksissa yhteiskunnallisiin olosuhteisiin, joidenka mukaan sosiaalityöntekijät ovat joutuneet konstruoimaan työtään. Sosiaalityön oikeudellistuminen ja muuttuvat perherakenteet ovat tuoneet oman haasteensa työn tekemiseen. Talous on vaikuttanut sosiaalityöhön budjettitietoisuuden kautta, kuin myös menetelmien uudistuminen ja tietoperustat sekä koulutuksen kehittyminen. (Mutka 1998).

Anita Sipilä (2011) on tutkinut asiantuntijuuden ulottuvuuksia väitöskirjassaan. Hän kuvaa väitöskirjan tavoitteeksi peilata asiantuntijuuden käsitystä sosiaalityön arvoihin, etiikkaan, tietoihin ja taitoihin. Sipilä on tutkimuksensa kautta halunnut selkeyttää sosiaalityöntekijöiden ammattikuvaa sosiaalihuollossa. Sipilä tuo esiin, että sosiaalityön tieto on jaettavissa kahteen tietoon; auttavaan ja ilmiötä ymmärtävään tietoon. Hän myös toteaa, että tiedon ja asiantuntijuuden ydin on saavuttaa hyvä sosiaalityö, jota työntekijät tekevät. Hyvä sosiaalityö taas edellyttää ammatillista osaamista, jonka avulla autetaan sekä tuetaan asiakkaita. Asiakkaiden auttamistyössä korostuu Sipilän mukaan neutraali asiantuntijuus, jolla hän tarkoittaa sitä, että työntekijä pystyy olemaan rinnalla kulkija ja kumppani, mutta samalla hänellä on taito yhdistää omaa ammatillista tietämystään asiakkaan tuottamaan tietoon tilanteestaan. Toimimalla sekä kumppanina, että tiedon antajana, tulee asiantuntijan osata olla tekemättä päätöksiä asiakkaan puolesta. Sipilän tutkimuksessa tärkeiksi asioiksi nousivat esiin tiedon lisäksi myös asiantuntijoiden moniammatillinen työskentely ja vahva ammattietiikka. Tutkimuksessaan Sipilä on nostanut tärkeiksi kehitettäviksi asiantuntijuuden teemoiksi muun muassa eettisen osaamisen, sosiaalityön strategisen kehittämisen, yhteiskunnallisen vaikuttamisosaamisen sekä sosiaalisen tietoperustan. (Sipilä 2011).

Ilmari Rostila, Mikko Mäntysaari, Tarja Suominen ja Paula Asikainen ovat tutkineet sosiaalityön asiantuntijuuden eroja kuntaorganisaatiossa. Tutkimus on julkaistu artikkelina Janus -lehdessä 2011. Tutkimus perustuu Eliot Freidsonin asiantuntijuusteorioihin, joissa asiantuntijuus jakautuu kolmeen osaan: harkintavaltaan, itsenäiseen työskentelyyn ja työntekijöiden omistautumiseen hyvään työntekoon. Nykyinen suuntaus organisaatioissa on tehdä työtä tuloksellisesti ja kaavamaisesti, jonka nähdään supistavan asiantuntijuutta. Näistä lähtökohdista käsin tarkastellaan edellä mainittujen asioiden vaikutuksia professionaalisuuteen. Tutkimus osoittaa, että organisaatioilla, joissa sosiaalityötä tehdään, on suuri merkitys professionaalisuuteen. Kuntaorganisaatioissa on havaittavissa eroja siinä, onko työntekijöillä vapaampi vai tiukempi raami tehdä työtään. Nämä taas vaikuttavat työntekijöiden päätöksentekoon ja menettelyihin. Tämä tarkoittaa sitä, että kuntien hallinnolla on suuri merkitys sosiaalityöntekijöiden professionaalisuuteen. Professionaalinen työote on ammatillisuutta ja asiakaslähtöisyyttä, joka tutkimuksessa näyttäytyy vahvana tai heikkona, riippuen organisaatiosta, jossa työtä tehdään. Tutkimus osoittaa myös, että asiantuntijuus on haurasta organisaatioiden edessä. (Rostila ym. 2011, 143-157).

Eteläpelto (1997, 88.) kuvaa asiantuntijuuden olevan kykyä käyttää asiantuntijuutta esimerkiksi ongelmanratkaisussa ja suunnitelmallisuudessa riippumatta tilanteesta ja konteksteista. Asiantuntijuus on jatkuvaa oppimista, jossa oman toiminnan reflektointi on edellytys jatkuvaan oppimiseen. (Amirault & Branson 2006; Tynjälä 1999, 160–161.) Hanna Heinonen ja Päivi Sinko (2013, 125-130) kuvaavat lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden olevan lankojen pitämistä käsissä ja kokonaisuuden hahmottamista sekä analysointia ja osa-alueiden yhteensovittamista.

Sosiaalityöntekijä on prosessien johtaja, joka on tietoinen kaikkien osatekijöiden toiminnasta prosesseissa. Heidän mukaansa asiantuntijuus on uuden lastensuojelulain myötä tullut tarkemmin määritetyksi, mutta on edelleen hankala käsite. Sosiaalityö on muuttunut verkostotyöksi sekä moniammatilliseksi yhteistyöksi, jossa lapsen etu on kaikkien toimijoiden päämäärä. Päämäärään pääseminen edellyttää sosiaalityöntekijältä suunnitelmallista ohjaamista ja arviointia työprosessin vaiheissa. Sosiaalityöntekijältä vaaditaan vahvaa sisällöllistä osaamista, jossa tärkeää on tiedostaa sosiaalityöntekijän osaamisen rajat, ja näissä kohdin hyödyntää verkostojen osaamista. Heinonen ja Sinko korostavat, että kaiken vaatavuuden ohella lastensuojelun sosiaalityö on parhaimmillaan ihanteellista arviointia sekä

systemaattista ammatillista toimintaa, jota täytyisi korostaa enemmän sekä tuoda tietoisuuteen esimerkiksi median kautta. (Heinonen & Sinko 2013).

Anita Sipilä (2011) kirjoittaa sosiaalityön asiantuntijuuden koostuvan ammattitaidosta, ammattitiedosta ja eettisyydestä. Sosiaalityöntekijällä on tieto niin yhteiskunnallisesta, kuin myös psyykkisestä ja sosiaalisesta tietopohjasta. Sosiaalityön asiantuntijuus koostuu edellä mainittujen lisäksi psykososiaalisesta- ja oikeudellisesta asiantuntijatiedosta. (Sipilä 2011, 8-10). Jos näitä edellä mainittuja asiantuntijuuden koostumuksia ajattelee lastensuojelutyön kautta, tarkoittaisi se lakien tuntemista ja muuntautumiskykyisyyttä mitä tilanne kulloinkin vaatii. Lastensuojelussa tilanteet ovat hyvin erityyppisiä ja tilanteita ei voi verrata toisiinsa, joka kertoo jokaisen tilanteen ainutlaatuisuudesta. Jokaiseen tilanteeseen uudelleen suhtautuminen ja tilanteen ratkaiseminen parhaalla mahdollisella tavalla on juuri ammattitaitoa, joka kertyy työn mukana.

Pitkään työtä tehneillä työntekijöillä on myös hiljaista tietoa, joka ei kerry muuta kuin työtä tekemällä. Tieto on karttunut sosiaalityöntekijöille heidän työskentelyn aikana eri perheiden ja tilanteiden kohtaamisessa. Aikaisempia asiakastilanteita ja kokemuksia sosiaalityöntekijät pystyvät hyödyntämään uusissa asiakastilanteissa. Sosiaalityöntekijän ominaisuudet ovat siis laajat ja ammatti- sekä tietotaitoa on useilta eri alueita. Asiakastyössä asiantuntijan on tärkeää tunnistaa, miksi työtä ollaan tekemässä, mikä on työn tavoite ja miten auttamistyötä aletaan toteuttamaan. Tärkeää on kokonaisvaltaisen työtteen löytäminen, niin että asiakas on keskiössä. (Thompson 1998; Rostilla 2001).

Ammatillisen toiminnan perustana on monenlaista tietoa. **Teoreettinen tieto** pitää sisällään käsitteitä, malleja ja viitekehyksiä. Nämä ovat keinoja, jolla työntekijä kykenee kuvailemaan ympärillään olevaa maailmaa, osaksi jopa ennustamaan sitä, ja kontrolloimaan tapahtumia. Teoreettista tietoa jokainen haastateltava on opiskellut yliopisto-opinnossa. Haastatteluissa teoreettista tietoa tuotiin esiin yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtämisen kautta. Sosiaalityö itsessään on teoreettisen tiedon ja käytännön yhteensovittamista ja teoretiedon soveltamista eri asiakasprosesseissa. **Empiirinen tieto** on taas tutkimuksilla kerättyä tietoa, joiden avulla pystymme dokumentoimaan ja kuvaamaan kokemuksiamme työstä ja ilmiöistä sosiaalityön ympärillä. Tieto laeista ja lakisääteisestä toiminnasta sekä sosiaalityön toimintaorganisaatiosta kutsutaan **menettelytiedoksi**. Jokaisella työntekijällä on olemassa heidän **henkilökohtainen tietonsa**, joka pitää sisällään arkiajattelua, luontaista myötäsyttyisyyttä ja spontaaniutta.

Henkilökohtainen tieto on myös osana jokaisen työntekijän omaa persoonallisuutta, jonka kautta työtä tehdään. *Käytännön viisaus* kerääntyy jokaiselle sosiaalityöntekijälle hänen toimiessaan työssään ja keräämällä tietoa ja kokemuksia erilaisista tilanteista sosiaalityön kentällä. (Raunio 2008, 121-124).

Kirsi Juhila (2006) kirjoittaa vertikaalisen asiantuntijuuden näkyvän silloin, kun syrjäytyntä asiakasta pyritään liittämään takaisin yhteiskuntaan. Tällaisessa tilanteessa asetelma on, että sosiaalityöntekijä pystyy jäsentämään asiakkaan tilannetta. Tiedon avulla voidaan asiakkaan tilanteeseen saada sellaisia muutoksia ja toimenpiteitä, jotka edistävät yhteiskuntaan liittämistä. Vertikaalisen asiantuntijuuden piirre on se, että työntekijä määrittää muutoksen suunnan. Tällä tarkoitetaan sitä, että muutokset ovat asiantuntijavetoisia. Tämänkaltainen asiantuntijuus on verrattavissa lääkäreiden asiantuntijuuteen, jossa asiakkaan tilanne diagnosoidaan. Asiakkaan antama tieto on alisteista työntekijän tietoon nähden. Vertikaalisen asiantuntijuuden ongelma on, että muutosprosessit eivät ole asiakaslähtöisiä, joten motivaatio muutoksen tekemiseen on vaikeampaa. Tämä taas tuo mukanaan sosiaalityöntekijöiden asettamat rangaistusvelvoitteet, jollei toimintoja muutoksen eteen tehdä.

Tämänkaltaisessa toiminnassa on tärkeää, että asiakas hyväksyy tarpeen muutokseen. Lastensuojeluasiakkuudessa motivaation löytyminen voi olla tärkeää esimerkiksi tilanteessa, jossa vanhemmille tarjotaan tukea antaa lapselle turvallinen kasvuympäristö, mutta mikäli tämä ei onnistu seurauksena on huostaanotto. Tärkeätä vertikaalisessa asiantuntijuudessa on se, että sosiaalityöntekijä kykenee tekemään ratkaisuja, jotka ovat pitkäkestoisia. (Juhila 2006, 84-86).

Horisontaalinen asiantuntijuus on ennen kaikkea kumppanuussuhde asiakkaan ja työntekijän välillä. Tällaisessa työntekijä - asiakas - suhteessa tärkeää on tasavertaisuus: kummankaan tieto ei ylitä toisen tietoa. Horisontaalinen asiantuntijuus toimii siis toisin kuin edellä esiteltiin vertikaalinen asiantuntijuus, jossa työntekijän tieto oli arvokkaampaa kuin asiakkaan. Tässä tasavertaisessa suhteessa kummatkin osapuolet ovat auttajia ja autettavia. Työntekijä ei pääse päämääräänsä, jos asiakas ei auta häntä. Samalla asiakas ei pääse päämääräänsä, mikäli työntekijä ei auta häntä. Haasteen tuo asiantuntijuuteen se, että työntekijän ajatellaan olevan luonnostaan aina viranomainen, asiantuntija ja valtaa omaava. Työntekijän on kuitenkin huomioitava se, että asiakas on täysivaltainen kansalainen, ja asiakas on osallinen. Työntekijöitä pidetään tietämättöminä siitä, millaisessa kulttuurissa tai toimintaympäristössä

asiakkaat elävät, vaikka työntekijät elävät useimmiten samassa kulttuuriympäristössä kuin asiakkaatkin. (Juhila 2006, 137-140).

Asiantuntijuutta on myös hoivaan perustuvaa, joka ei ole yksinomaan ammatillisessa kontekstissa olevaa asiantuntijuutta. Hoivaan perustuvaa toimintaa on melkein pä jokaisessa vuorovaikutussuhteessa. Hoivaan perustuva asiantuntijuus on vastavuoroista toimintaa, jossa hoiva on molemmin puoleista ja tämänkaltaista asiantuntijuutta on esimerkiksi lasten sijaishuoltopaikoissa tai kodeissa tapahtuva omaishoitajuus, mutta ammatillisuuden kautta, se tarkoittaa jatkuvaa läsnäoloa. Sosiaalityö ei ole varsinainen hoiva-ammatti, mutta sosiaalityön rakentumisessa omaksi professioksi, on hoivalla tässä tärkeä osa. Sosiaalityö on kuitenkin se, joka ottaa tiukemman väliintulon asiakkaiden tilanteeseen, kun taas sosiaaliohjaus on enemmän hoivaan suuntautuvaa. (Juhila 2006, 183-198).

Sosiaalityön ammatista on käyty keskustelua pitkään. Ulla Mutkan (1998, 37) mukaan keskustelu on ollut monen suuntaista ja ristiriitaista ja painotukset keskustelussa ovat vaihdelleet ajan mukaan. Tämän hetkinen keskustelu on painottunut sosiaalityöntekijän pätevyyteen, muuttuneen lain myötä.

Sosiaalityöntekijöiden koulutukseen on kiinnitetty huomiota viimevuosien aikana. Vuonna 2016 voimaan tullut sosiaalihuollon ammattihenkilölaki on saanut aikaan tarkemman seurannan siitä, kuka voi toimia sosiaalityöntekijänä. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 26.6.2015/817.) Sosiaalityöntekijänä toimiminen vaatii yliopistollisen koulutuksen, jonka suorittanut henkilö voi hakea laillistusta toimia sosiaalityöntekijänä. Sosiaalityöntekijältä vaaditaan tutkinto-ohjelman mukaan maisterin tutkintoa, jossa on käyty laaja-alaiset ja erityisosaamista edellyttävät käsitteet, menetelmät sekä muut taidot. Nämä edellä mainitut taidot ovat itsenäisen ajattelun ja tutkimuksen perusteita.

Sosiaalityöntekijän koulutuksessa on tarkoituksena saada opiskelija ymmärtämään ja oppialalleen tyypillisesti tarkastelemaan yhteiskunnallisia tapahtumia kriittisesti. Sosiaalityöntekijän tulisi valmistuttuaan myös osata vaikuttaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja osata etsiä, käsitellä ja tuottaa uutta tietoa sekä arvioida saamansa tiedon pätevyyttä. Valmistuneella sosiaalityöntekijällä tulee olla valmiudet kehittämistyöhön niin itsenäisesti kuin yhteistyössä muiden kanssa. Sosiaalityöntekijöiksi valmistuneilla on koulutuksen jälkeen monipuoliset vuorovaikutustaidot ja hyvät suulliset ja kirjalliset viestintätaidot. Maisteriksi

valmistuneelta odotetaan, että hän kehittää asiantuntijuuttaan itsenäisesti koulutuksen aikana ja sen jälkeen. (Opintopolku 2019). Itsessään jo vaatimukset, joita koulutuksia tarjoavilla oppilaitoksilla on, tukevat sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuutta asiantuntijarooliin, joka on yhteiskunnallisesti kantaaottava sekä asiakaslähtöisyyteen suuntaava. Sosiaalityöntekijöiden koulutus suuntaa kriittiseen tarkasteluun yhteiskunnassa sekä korostaa suullisten ja kirjallisten taitojen kehittämistä ja tärkeyttä asiantuntija työssä.

Sosiaalityötä tehdään useiden eri asiakasryhmien kanssa sekä monen eri organisaation ja yhteisön toimesta. Sosiaalityöllä on pitkät perinteet ja sosiaalityön muotoja on maailmassa ollut monia, josta on sittemmin muodostunut meidän tuntemamme hyvinvointiyhteiskunnassa toimiva sosiaalityön muoto. Sosiaalityö on kuitenkin jatkuvassa murroksessa, sillä koulutuksen ja asiantuntijuuden on muututtava yhteiskunnassa vallitsevien linjauksien myötä.

3 LASTENSUOJELUN ASIAANTUNTIJUUS

3.1 Lastensuojelu

Suomalainen lastensuojelu on tarvelähtöistä ja lastensuojelun tehtävänä on keskittyä lapsen hyvinvointiin. (Pösö, 2011.) Lastensuojelu on inhimillistä toimintaa, jossa asiantuntijat kohtaavat vaikeita tilanteita, joka saattavat johtaa ennakoimattomiin käännteisiin. Lastensuojelutyö vaatii asiantuntijoilta taitoa arvioida, havainnoida ja reagoida tilanteisiin oikea-aikaisesti. Arvioinnin ja reagoinnin tärkeys näkyy päätöksenteossa ja oikea-aikainen ja täsmällinen arviointi vähentävät päätöksenteon virhemahdollisuuksia. (Jaakkola, Vornanen & Pölkki 2014, 156-171).

Vuonna 2014 Suomessa tehtiin lastensuojeluilmoituksia 107 301 kappaletta ja lastensuojelutarpeen selvittämisen pyyntöjä samaisena vuonna oli 3 984 kappaletta. (Kuoppala & Säkkinen 2015.) Vuonna 2017 lastensuojeluilmoituksia tehtiin 139 368 kappaletta. (THL 2019.) Lastensuojeluilmoitusten kasvu kertoo lastensuojelun kasvavasta tarpeesta koko Suomessa.

”Lastensuojelulla on tarkoitus turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki ovat ensisijaisen tärkeitä. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen liittyvillä toimilla ehkäistään varsinaisen lastensuojelun tarvetta. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarjotaan apua ja tukea riittävän varhain, jolloin ehkäistään ongelmien syntymistä tai pahenemista. Tärkeä tehtävä ehkäisevän työn toteuttamisessa on neuvolalla, päivähoidolla ja koululla.” (STM 2019.)

Suomalaisessa lastensuojelutyössä näkyy merkittävänä tekijänä asiakaslähtöisyys; erityistä huomiota on kiinnitetty lapsen näkökulmaan. Myös lapsen osallisuus ja lasten kuuleminen on nostettu keskeiseen rooliin lastensuojelutyössä. Lapsen osallisuuteen kuuluu vahvasti lapsen

huomioiminen oikeuden käyttäjänä sekä oikeuden kohteena. Nämä huomiot tulisi nostaa esiin oikeudenkäyntien näkökulmasta, jotta oikeuskäsittelyt olisivat lapsiystävällisiä. (Kuokka & Pösö 2016, 59-63.) Lastensuojelutyössä näkyy useasti se, että lapsen ollessa asiakas, jonka hyvinvoinnin eteen tehdään työtä, työskentely näyttäytyy enemmän vanhempien kanssa tehtävänä työnä. Tästä johtuen entistä enemmän yhteiskunnallisessa keskustelussa halutaan nostaa esiin lapsen äänen kuulemista ja hänen oman mielipiteensä selvittämistä työskentelyn aikana.

Lapsilähtöisyyttä korostaa myös Eija Saurama (2011) Miia Pitkäsen Vastuun paikka -teoksen esipuheessa. Lapsilähtöisyyden lisäksi hän tuo esiin lapsikeskeisen työotteen ja toteaa, että nämä kaksi tekijää näkyvät vahvasti myös tämän hetkisessä tutkimustyössä lastensuojelun osalta. Saurama (2011) tuo esiin lastensuojelulain muutoksen vuodelta 1983, jonka seurauksena lastensuojelussa on siirrytty katsomaan lasten ja perheiden ongelmia laajemmassa mittakaavassa, jolloin näkökulmat lasten hyvinvoinnista ja lapsen edusta ovat korostuneet. Lastensuojelutyö on siirtynyt ennaltaehkäisevän toiminnan ja tukitoimien käyttöön, jolloin huostaanoton viimesijaisuus korostuu. (Korpinen 2008, 29.) Huostaanoton viimesijaisuus on lastensuojelun hengen mukaista ja oletan, että jokainen lastensuojelun sosiaalityöntekijä on sisäistänyt huostaanoton viimesijaisuuden. Kriteerit siihen, että huostaanottoa lähdetään valmistelemaan ovat täytyttävä. Huostaanottoa tarkemmin käsittelen seuraavassa kappaleessa;

2.3 Huostaanotto.

Lastensuojelu on yhteiskunnallinen perustehtävä ja sitä ohjaa lastensuojelulaki 13.4.2007/413. Lastensuojelulaki taas määrittää pitkälti lastensuojelutoiminnan. Taskisen (2009) määritelmässä lastensuojelussa korostuu jo moniammatillisuus ja verkostotyön merkitys. Tärkeä huomio tässä on se, että verkostotyö ei ole ainoastaan ammattilaisten välistä yhteistyötä. Verkostotyö on myös yhteiskunnallista yhteistyötä ja yksilökohtaisessa toiminnassa lähiverkostojen yhteistyötä lapsen kehityksen turvaamiseksi. Edellä mainittu verkostoyhteistyö voidaan jaotella ennaltaehkäisevään lastensuojeluun liittyvään toimintaan, jolloin lastensuojelun asiakkuudessa tuetaan lapsen lisäksi myös perheen jaksamista ja pärjäämistä. Tällaisessa tilanteessa puhutaan lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta. (Taskinen 2009).

Lasten kasvatusta ja lastensuojelua ovat ensisijaisesti lapsen vanhempien vastuulla ja tämä on myös lastensuojelulain peruslähtökohta. Vaikka lapsi olisi lastensuojelun asiakas, tulisi vanhempia tukea siihen, että he olisivat kasvatusvastuullisia, oli tilanne mikä tahansa. Tämä

edellytys antaa perheille vastuun toteuttaa heidän kasvatuskäsityksiään, kunhan ne edistävät lapsen kehitystä ja kasvua. Yhteiskunnan vastuu lapsien kasvatuksessa tarkoittaa sitä, että yhteiskunnan on toteutettava lapsen perusoikeuksia sekä ihmisoikeutta. Käytännössä tämä on sitä, että julkisen vallan avulla on huomioitava perheen huolenpito lapsesta. Lakimuutoksien myötä keskeiseksi käsitteeksi on muodostunut *lapsen etu*. Tämä on lastensuojelun keskeisin tehtävä. Lapsen etu on näyttävä jokaisessa päätöksenteossa ja edistettävä kasvua ja kehitystä sekä hyvinvointia. Toinen tärkeä käsite on *lapsilähtöisyys* ja tämä on kirjattu peruslakiin erikseen ja tarkoittaa sitä, että lapsella on oikeus tasa-arvoiseen kohteluun ja yhtäläinen oikeus vaikuttaa häntä koskeviin päätöksiin. Asiantuntijoiden on toimittava työssään lapsilähtöisesti ja kohdeltava työssään tapaamiaan lapsia edellä mainitulla tavalla. (Taskinen 2009, 14-18; Lastensuojelulaki 4 §).

3.2 Huostaanotto

Huostaanotto on lastensuojelun toimenpide, jota edeltää useasti monien avohuollon tukitoimien tarjoaminen perheen arjen tukemiseksi ja lapsen hyvinvoinnin parantamiseksi. Huostaanoton valmistelu ja toteuttaminen ovat viimesijaisia keinoja lapsen turvaamiseksi. Huostaanotossa on tämän vuoksi eräänlainen epätoivoisuuden leima. Huostaanottopäätöksen myötä lapsen arki siirtyy pois hänen vanhempiensa luota ja jokin muu taho alkaa huolehtimaan lapsen terveydestä ja hyvinvoinnista tämän jälkeen. (Pösö 2016, 11-16). Huostaanotto vaikuttaa kaikkiin lapsen läheisverkoston suhteisiin, kuin myös lapsen koulunkäyntiin sekä harrastuksiin, joka johtuu uuden sijaishuoltopaikan ja lapsen entisen elinympäristön etäisyydestä. Lapsi voidaan sijoittaa perhehoitoon, lastensuojelu yksikköön tai ammatilliseen perhekotiin sekä koulukotiin. Joissain tapauksissa on myös mahdollista harkita sukulaissijoitusta, jolloin joku lapsen lähisuvusta ottaa vastuun lapsen kasvatuksesta. (Helavirta, Laakso & Pösö 2014, 288–298).

Lastensuojelun yksi tunnetuimmista ja tunteita herättävimmistä toimenpiteistä on huostaanotto. Huostaanotto vaikuttaa suoraan lapsen ja perheen itsemääräämisoikeuteen, ja siksi huostaanotto herättää niin paljon tunteita. Huostaanotto tulisi aina olla lapsen edun mukainen, ja huostaanoton jälkeen lapsella tulisi olla parempi elämä, kuin ennen huostaanottoa. Miia Pitkänen (2008, 20-28) korostaa huostaanoton olevan aina yhteistyötä niin vanhempien, kuin

eri asiantuntijoiden kanssa. Tämä yhteistyö on osoitus sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuudesta. Huostaanottoa voidaan pitää myös valtakunnallisena mittarina lastensuojelun tilanteesta, jonka avulla arvioidaan lastensuojelun tilaa. (Pitkänen, 2008). Huostaanottoa voidaan tarkastella kokemuksellisesta näkökulmasta, institutionaalisesta näkökulmasta sekä asiantuntijanäkökulmasta. Kokemuksellinen näkökulma perustuu lapsen tai vanhemman kokemukseen huostaanotosta. Nykypäivänä media tuottaa enenevästi juuri kokemuksellista kuvaa huostaanotosta, sillä median tuoma julkisuus kohdistuu kriittisesti julkisen vallan käyttöön. Institutionaalinen näkökulma on palvelujärjestelmälähtöinen lähestymistapa, jossa keskiössä ovat lait ja järjestelmät huostaanottopäätöksien tekemisessä. Tutkimuksen kannalta institutionaalinen näkökulma on tärkeä mutta asiantuntijanäkökulma lähestyy huostaanottoa toimintatapana. (Pösö 2016, 9-11).

Huostaanotto on interventio, joka edellyttää päätöstä. (Pösö 2016, 11.) Huostaanotto päätöksenä jakautuu kahteen osaan: päätökseen, joka toteutuu päätöksentekoprosessissa ja prosessiksi, joka seuraa päätöksentekoa. (Pösö 2016, 13-14.) Huostaanottokriteeristö on tarkkaan kirjattu Lastensuojelulakiin; Lastensuojelulain 40 §. Jotta huostaanotto voidaan toteuttaa, on kaikkien kriteerien aina täytyttävä. Velvollisuus sijaishuollon järjestämisestä määritellään lastensuojelulain 417/2007 40 §. Laissa sanotaan, että huostaanotto on toteutettava, mikäli lapsen huollossa tai kasvuolosuhteissa on puutteita, joiden vuoksi lapsen terveys tai kehitys on vaarantunut. Lapsi voi vaarantaa oman terveytensä ja kehityksensä käyttämällä päihteitä tai tekemällä rikollista toimintaa tai vahingoittamalla muulla tavalla omaa terveyttään. (Lastensuojelulaki 417/2007). Huostaanoton kriteereitä tarkasteltaessa tulee peilata sitä, millaista on lapsen hyvä huolto, josta on asetuslaissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeuksista 361/1983. Lapsen hyvä huolto tarkoittaa sitä, että lapsen huoltaja turvaa lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin, turvaa läheiset ihmissuhteet, antaa lapselle tarvittavan hoidon ja kasvatuksen sekä takaa valvonnan ja huolenpidon. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361; Pösö 2016, 14-16). Huostaanoton perusteissa on myös mainittu lapsesta tai nuoresta johtuvat syyt, jotka ovat rikollinen käytös, päihteiden käyttö tai muu terveyttä ja kehitystä vaarantava toiminta. Huostaanottoa ei voi väljin perustein toteuttaa, koska huostaanotto on aina viimesijainen vaihtoehto, jolla pyritään turvaamaan lapsen kasvu ja kehitys. Ennen huostaanoton valmistelua tulee olla lapsen kasvua ja kehitystä tuettu avohuollon tukitoimilla ja, mikäli avohuollon keinot on havaittu riittämättömiksi, voidaan siirtyä valmistelemaan huostaanottoa. Lapsen kasvuolosuhteiden on oltava uhatut, ja näin ollen vaaraksi lapselle. (Hämeen-Anttila 2017, 241; Pösö 2016,16-17).

Huostaanottoprosessin yhteydessä puhutaan useasti suostumuksellisesta huostaanotosta sekä vastentahtoisesta huostaanotosta. Pyrkimyksenä on aina vapaaehtoisuuteen perustuva huostaanotto, mutta aina tilanne ei etene yhteisymmärryksessä. Vapaaehtoisuuteen perustuvan huostaanottopäätöksen voi allekirjoittaa organisaation johtava viranhaltija. Vastentahtoisissa huostaanotoissa päätöksen tekee hallinto-oikeus, jossa lasten asioista vastaava sosiaalityöntekijä yhdessä työparinsa kanssa valmistelee huostaanottihakemuksen, jonka johtava viranhaltija allekirjoittaa. Vapaaehtoisuuteen perustuvan ja vastentahtoisin huostaanoton lainsäädäntö sekä oikeusvaikutukset ovat samanlaisia. (Huhtanen 2016, 38-41).

Raija Huhtanen (2016, 34-36) kirjoittaa lasten huostaanoton olevan kiinnostavaa sen ainutlaatuisuuden vuoksi sekä sen vuoksi, että lasten huostaanotto voidaan luokitella oikeudelliseksi interventioksi. Huostaanotto sitoo aina enemmän kuin yhden ihmisen oikeusasemaa, tavallisimmin rajoitteet koskevat lasta sekä hänen huoltajiaan. Suomalaisen huostaanoton erityispiirteitä on listannut Tarja Pösö (2016, 23-28). Hän kirjoittaa (2016), että suomalaisessa huostaanotossa ainutlaatuista on, että huostaanoton aiheet ja kriteerit on kirjattu laajasti lakiin. Huostaanottoa toteutettaessa on asiantuntijan, eli sosiaalityöntekijän harkintavalla suuri merkitys. Suomessa on mahdollista toteuttaa suostumuksellinen huostaanotto, joka on ainutlaatuinen piirre moneen muuhun maahan verrattuna. Huostaanottoa pidetään suomalaisessa sosiaalihuollossa yhtenä sosiaalipalveluna. Suomalaisessa huostaanotossa korostetaan lapsen asemaa ja oikeuksia huostaanoton eri prosessivaiheissa. Suomalaisessa huostaanotossa on pyrkimyksenä aina perheen jälleen yhdistäminen ja sitä sosiaalityöntekijän tulee arvioida säännöllisesti. (emt. 2016, 11-17). Huostaanotto on aina voimassa toistaiseksi, ja raukeaa kun lapsi täyttää 18-vuotta, tai huostaanotto voidaan päättää tilanteen muuttuessa huostaanottotilanteesta olleiden huolien poistuessa. Mikäli huostaanottoa arvioidaan lopetettavaksi ennen kuin lapsi täyttää 18-vuotta, on aina arvioitava, onko sijoituksen lopettaminen lapsen edun vastaista. Huostaanoton raukeamisesta ja päättämisestä on säädetty lastensuojelulaissa 47 §. (Taskinen 2007; Lastensuojelulaki 417/2007). Sosiaalityöntekijä on velvollinen arvioimaan huostaanoton purkamista sijoituksen aikana. Lakkaamispäätös voidaan tehdä, jos yksikin huostaanoton edellytys on poistunut. Aina on ensisijaisesti muistettava mikä on tilanteessa lapsen etu, eikä lopettamispäätöstä voi tehdä, jollei se ole lapsen edun mukaista. (Pitkänen 2008, 21-24).

Huostaanotto prosessin käynnistyminen perustuu sosiaalityöntekijän tekemään arvioon siitä, onko huostaanotto lapsen edun mukainen. Sosiaalityöntekijä on saanut koulutuksessaan julkiselta vallalta oikeuden ryhtyä valmistelemaan huostaanottoa. Suomalaisessa lainsäädännössä on määritelty, että huostaanottoa tulisi valmistella kaksi sosiaalityöntekijää. Huostaanoton valmistelun toteuttaminen useamman asiantuntijan ammattitaidolla varmistaa päätöksen tekoa horisontaalisesti. (Pösö 2016, 15-16).

Huostaanotto prosessin käynnistyminen perustuu sosiaalityöntekijän tekemään arvioon siitä, onko huostaanotto lapsen edun mukainen. Sosiaalityöntekijä on saanut koulutuksessaan julkiselta vallalta oikeuden ryhtyä valmistelemaan huostaanottoa. Suomalaisessa lainsäädännössä on määritelty, että huostaanottoa tulisi valmistella kaksi sosiaalityöntekijää. Huostaanoton valmistelun toteuttaminen useamman asiantuntijan ammattitaidolla varmistaa päätöksen tekoa horisontaalisesti. (Pösö 2016, 15-16).

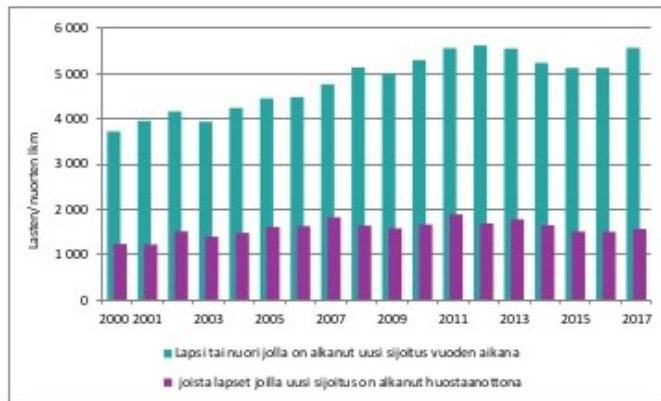
Sijoituksella tarkoitetaan sitä, että lapsi sijoitetaan huostaanottopäätöksellä, kiireellisen sijoituksen päätöksellä tai avohuollon sijoituksena pois hänestä huolehtivan aikuisen luota. Suomalaisessa lastensuojelussa käytetään käsitteitä sijaishuolto, kodin ulkopuolelle sijoittaminen ja sijaishuoltopaikka. Englannissa käytetään käsitettä ”substitute home” eli korvaava koti. Suomessa on alueellisia eroja siinä, mihin lapsia sijoitetaan, esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaalla on enemmän lapsia sijoitettuna sijaisperheisiin kuin Etelä-Suomessa. (Laakso 2013, 14-23).

Sijoituksen arviointi on moniammatillista yhteistyötä, joka laissakin määritetään. Sijoituksen arviointi näyttäytyy todellisuudessa sosiaalityöntekijän yksin tehtävänä arviona, joka on myös tutkimuksista nähtävissä. Sosiaalityöntekijät arvioivat tilannetta useasti yksin, joka on nähtävissä Anniina Myllärniemen 2006, tekemässä tutkimuksessa pääkaupunkiseudun lastensuojelutyöstä. Sosiaalityöntekijät ovat Anniina Myllärniemen tutkimuksessa perustelleet asiaa sillä, että verkostossa olevilla jäsenillä, ei ole pätevyyttä tehdä arviota sijoituksesta, joten he sosiaalityöntekijöinä ovat asiantuntevampia suorittamaan arviointia. Tämän lisäksi vedottiin sosiaalityöntekijöiden osalta siihen, että laissa todetaan lastensuojelun sosiaalityöntekijän olevan taho, joka viime kädessä arvion tekee. (Myllärniemi 2006, 24-28.)

Lainsäädännön valossa tarkasteltuna suomalaisessa huostaanoton tutkimuksessa voidaan nähdä kaksi ulottuvuutta. Päätöksen teon ulottuvuus, joka on viranhaltijan toteuttamaa toimintaa sekä kokemukseen, joka on asianomaisten tuottamaa tietoa. Tutkimuksellisesti huostaanotto

jaotellaan kolmeen: huostaanottopäätökseen ja huostassa oloon sekä huostaanoton jälkeiseen seurauksen ja vaikutukseen. (Helavirta, Laakso& Pösö 2014, 288-298).

UUSIEN SIJOITUSTEN JA UUSIEN HUOSTAANOTTOJEN MÄÄRÄN KEHITYS VUOSINA 2000-2017

Kaavio 1: Uusien sijoitusten ja uusien huostaanottojen määrän kehitys vuosina 2000-2017. THL lastensuojelutilastot.

Kaaviossa 1 on kuvattuna tilastollisesti Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tuottamaan tietoa siitä, kuinka huostaanotot ovat muuttuneet vuosien varrella. Uusien huostaanotettujen määrä on kasvanut vuoden 2011-2013 välisenä aikana. Vuoden 2011-2015 välisenä aikana huostaanotettujen määrä on vähentynyt, mutta tällä hetkellä on jälleen havaittavissa nousua huostaanotoissa. Huostaanottojen toteutusta edeltää pääsääntöisesti joko kiireellinen sijoitus tai avohuollon sijoitus, mutta vuosittain noin 1000-2000 lasta sijoitetaan suoraan huostaanoton kautta. Tämän havainnollistaa alla oleva kaavio THL:n tilastoraportista 17/2018 (kaavio 1), jossa on kuvattuna uusien huostaanottojen määrän kehitystä vuosina 2000-2017.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Seuraavaksi käyn läpi tutkimuksen tekemisessä käytettyjä menetelmiä, tutkimuskysymykset sekä aineiston analyysiin liittyvät pääkohdat. Tutkimuksen toteutus on koko tutkimukseni haasteellisin ja työläin vaihe.

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa kysyn millaiseksi sosiaalityöntekijät näkevät oman asiantuntijuutensa muotoutuvan huostaanotto-prosessissa. Olen kiinnostunut myös siitä, mitkä tekijät ovat oleellisia asiantuntijan työssä huostaanotto-prosessin erivaiheissa. Kiinnostukseni kohteena on sosiaalityöntekijöiden näkemys siitä, miten heidän asiantuntijuuttaan arvostetaan huostaanotto-prosessissa.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Mitä on sosiaalityöntekijän asiantuntijuus lapsen huostaanotto-prosessissa?
2. Mitkä asiat ovat oleellisia asiantuntijan työssä huostaanotto-prosessin vaiheissa?

Tutkielman toteutuksessa ei ole ennakkoon määritelty asiantuntijuuden käsitettä. Käsitteen tulkinta jätetään tutkimukseen osallistuvilla sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivilla henkilöille. Asiantuntijuus jätettiin avaamatta, jotta vastaajat muodostaisivat itse kuvan asiantuntijuudesta oman työnsä kautta, eivätkä pohtisi asiantuntijuutta teorian tiedon kautta. Asiantuntijuutta pyritään saamaan haastattelussa esille kysymyksien avulla, jotka koskevat haastateltavien työn sisältöön.

4.2 Laadullinen tutkimus

Tutkimuksen toteuttaminen on aloitettu tutustumalla laajasti aikaisempaan tutkimukseen, jossa käsitellään sosiaalityöntekijän asiantuntijuutta lastensuojelussa. Kuten jo aikaisemmin esittelin, tutkimusta ei huostaanotto-prosessissa olevasta asiantuntijuudesta löytynyt, mutta tutkimustietoa lastensuojelun asiantuntijuudesta löytyi useampia. Aikaisemmat julkaisut olivat niin väitöskirjoja, pro gradu- tutkielmia, kuin myös tieteellisiä artikkeleita. Tutkimuksessani käytin laadullista tutkimusmenetelmää eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää, joka sopii asiantuntijoiden kokemuksen tutkimiseen sekä on hyvin yleinen sosiaalityön tutkimuksen menetelmä. Laadullisessa tutkimuksessa kiinnitetään huomiota tapahtuman tai ilmiön kuvaamiseen ja tulkitsemiseen. Laadullisen tutkimuksen käyttö pro gradu -tutkielmassani on relevanti, koska halutaan saada tietoa siitä, miten sosiaalityöntekijät kokevat asiantuntijuutensa huostaanotto-prosessissa.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tulkitaan ihmisen ja ihmisten elinympäristössä tapahtuvia ilmiöitä. Tämä antaa kvalitatiiviselle tutkimukselle mahdollisuuden käyttää erilaisia lähestymistapoja sekä aineiston keruu -sekä analyysimenetelmiä tutkimusta toteuttaessa. (Denzin & Lincoln 1998, 5-7; Eskola & Suoranta 2000).

Laadullisen tutkimuksen aineistot ovat monilähteisiä, kuten: haastatteluja, havaintoja, päiväkirjoja tai kirjeitä ja kirjoitelmia. Tässä tutkimuksessa menetelmänä on käytetty teemahaastattelua. Laadullisen tutkimuksen taustalla on vapaus tehdä tutkimusta siten, että tutkimuksella ei ole tarkkaa raamia ennen tutkimuksen aloittamista. Tutkimuksen suunnitelma elää tutkimuksen mukana ja teoria rakentuu vasta aineiston keräämisen jälkeen muottiinsa. Tutkimuksen työstämistapa on niin sanotusti alhaalta ylöspäin suuntaava. Aineiston määrät eivät ole suuria verrattuna määrälliseen tutkimukseen, mutta laatu on tärkeämpi kuin aineiston määrä sekä se, miten tutkija osaa analysoida aineiston kattavasti. Laadullisen tutkimuksen positiivinen piirre on siinä, että se kannustaa tutkittavia osallistumaan tutkimuksen tekemisessä osallistavalla menetelmällä ja samalla tutkija pyrkii sijoittamaan tutkimuksensa kohteen yhteiskunnallisiin yhteyksiin. Tutkimusaineisto kerätään vuorovaikutuksessa tutkijan ja informaation antajan tai antajien kanssa, tarkoituksena saada kokonaisvaltainen ymmärrys tilanteesta. (Eskola & Suoranta 1998, 11-15).

4.3 Aineiston kerääminen

Tutkimuksessani oleva aineisto on sosiaalityöntekijöiden ryhmähaastatteluissa kerätty aineisto. Aineisto hankittiin teemahaastattelua käyttäen. (Liite 1)

Ryhmähaastattelussa tarkoituksena on keskustella yhteisesti tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta. Ryhmähaastattelu on tapa, jolla useilta henkilöiltä on nopeaa kerätä tietoa. Haastattelijan tehtävä on innoittaa haastateltavat keskustelemaan tutkimusaiheesta, ja tutkija voi kysyä koko ryhmältä tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tai kohdentaa kysymyksen yhdelle ryhmän jäsenelle. Ryhmähaastattelun voi suorittaa käyttäen teemahaastattelurunkoa, kuten tässä tutkimuksessa haastattelu on toteutettu. Tutkijan on syytä huolehtia, että jokainen teema tullaan käsittelemään haastattelun aikana. Ryhmähaastattelu pyrkii vapaamuotoisen keskustelun synnyttämiseen, jossa haastateltavilla olisi helppo tuoda omia näkemyksiään aiheesta esille. Samalla ryhmä toimii yksilölle sosiaalisena tukena. Ryhmähaastattelu on hyvä tutkimusmenetelmä, kun halutaan selvittää henkilöiden näkemys jostain tietystä asiasta. Ryhmähaastattelu voidaan analysoida monella perinteisellä analyysimenetelmällä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2019).

Teemahaastattelussa käytetään puolistrukturoituja kysymyksiä, jolloin kysymykset haastateltaville ovat samat, mutta vastaukset eivät ole sidottuina vastausvaihtoehtoihin. Kysymyksiin vastataan omin sanoin, ryhmähaastattelussa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Teemahaastattelussa kysymykset ovat laadittu ennen haastattelua ja jokin näkökulma, jota tutkimuksessa tutkitaan, on jo valittu. Tässä tutkimuksessa näkökulmaksi valikoitui asiantuntijuuden kokemukset. Teemahaastattelussa haastateltavat ovat kokeneet kaikki tietyn tilanteen, jota tutkitaan. Tässä tutkimuksessa haastateltavat ovat olleet osallisina huostaanotto-prosessin toteuttamisessa. Haastattelulla suunnataan siis haastateltavien subjektiiviseen kokemukseen käsiteltävästä teemasta. (Hirsijärvi & Hurme, 2015. 47;61.)

Tutkimukseni haastattelut etenivät seuraavasti. Ennen haastattelujen sopimista lähetin kuntien johtaville viranhaltijoille tutkimuslupahakemuksen, jonka he käsittelivät ja myönsivät tutkimustani varten tutkimusluvan. Haastattelujen sopiminen ja osallistujien saaminen haastatteluihin onnistui mielestäni helposti. Samoin, kuin tutkimusluvan saamisessa, en haastateltavien saamisessa kokenut olevan haasteita. Sosiaalityöntekijät olivat hyvin

kiinnostuneita osallistumaan haastatteluihin sekä organisaatioissa tuntui olevan mielenkiintoa aiheen käsittelyyn. Olen tyytyväinen haastateltavien määrään ja laatuun, joita haastatteluihin sain. Haastattelut sovin sähköpostilla johtavien sosiaalityöntekijöiden kanssa huhti-toukokuun 2019 aikana. Yhteyshenkilöt, joiden kanssa sovin haastatteluajan, tiedottivat työyhteisössään haastattelusta sekä mahdollisuudesta osallistua haastatteluun. Yhteyshenkilöt varasivat tilan omasta organisaatiostaan, jossa haastattelu tehtiin. Ennen haastattelun alkua pyysin jokaiselta osallistujalta suostumuksen kirjallisesti. Haastatteluja varten lainasin yliopistolta nauhurin, jolla nauhoitin haastattelut.

Litteroinnin suoritin itse haastatteluiden jälkeen. Haastattelutilanteet sisälsivät hyvää keskustelua aiheesta, ja niiden sisältö vaihteli sen mukaisesti, oliko huostaanottoja paljon, oliko niitä vireillä juuri nyt vai oliko viimeisimmästä huostaanottoprosessista kulunut jonkin aikaa. Koska kaikki haastattelut olivat ryhmähaastatteluja, en merkannut aineistolainauksia millään erityisillä merkeillä. Tällä tavoin pyrin pitämään haastatteluihin osallistuneiden henkilöisyyden tunnistamattomana. Haastattelujen suorittaminen toteutettiin kuitenkin maantieteellisessä mittakaavassa hyvin pienellä alueella, ja tällä kyseisellä alueella on asiantuntijoiden keskuudessa havaittavissa vahvaa verkostoitumista, joka edesauttaa tutkittavien henkilöisyyden selvittämistä. Litteroinnin aikana olen merkannut X- merkillä, mikäli toinen ryhmän jäsen on puhutellut kollegaansa nimellä. Litteroinnin aikana olen myös poistanut täytesanoja, kuten toistoa, *niin kuin ja tota*. Litteroinnit toteutin heti haastattelujen jälkeen, jolloin haastattelutilanne oli minulla vielä tuoreena muistissa. Litteroitua aineistoa tuli kaikkiaan Word- dokumenttiin 52 sivua, mutta litteroinnin jälkeen pelkistin aineistoa niin, että dokumentti oli lyhyempi ja selkeämmin käsiteltävissä.

Tutkimus toteutettiin kolmessa lastensuojelun tiimissä Etelä-Pohjanmaan alueella. Haastattelut toteutettiin kesäkuun 2019 aikana. Kaikkiaan haastatteluihin osallistui 12 sosiaalityöntekijää, ja haastattelujen kesto on puolesta tunnista tuntiin. Sosiaalityöntekijöillä, jotka osallistuivat haastatteluihin, oli vaihteleva määrä työkokemusta lastensuojelusta, mutta heillä kaikilla oli kokemusta huostaanottoprosessista. En kuitenkaan avaa taustatietoja tämän tarkemmin tutkimuksessani, koska näen tämän vaikuttavan työntekijöiden tunnistettavuuteen. Toki työkokemuksen avaaminen olisi saattanut antaa mielenkiintoisen näkökulman siihen, miten työntekijät kokevat asiantuntijuutensa ja onko sillä merkitystä, miten kauan lastensuojelua on työhistoriassaan tehnyt, tai montako huostaanottoprosessia asiantuntijalla on läpikäytynä.

4.4 Aineiston analyysimenetelmänä sisällönanalyysi

Laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysi noudattelee seuraavanlaista etenemistapaa. Ensimmäisenä tutkija hahmottaa, mikä häntä kiinnostaa aineistossa. Tämän jälkeen tutkija käy läpi aineistonsa ja merkitsee aineistoon häntä kiinnostavat sisällöt. Kiinnostavien sisältöjen esiin nostamisen jälkeen muu aineisto jää tutkimuksesta pois. Kiinnostavat sisällöt kerätään yhteen ja luokitellaan teemoittain. Tämän jälkeen tutkija kirjoittaa yhteenvedon tutkimuksesta. Tutkijan on syytä nostaa esiin tutkimuskysymyksensä hahmotellessaan aineistosta kiinnostavia aiheita. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93-96).

Tässä tutkimuksessa käytetään sisällönanalyysiä, joka on aineistolähtöinen. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on tarkoituksena valita aineisto siten, että se tukee tutkimuksen tarkoitusta sekä tehtävän asettelua. Tutkimuksen metodologia ohjaa tutkimusta, mutta aikaisemmalla tiedolla, tutkimuksella tai teorialla ei pitäisi olla merkitystä lopputulokseen. Sisällönanalyysin tavoitteena on analysoida aineistoa systemaattisesti ja objektiivisesti. Analyysillä on tarkoituksena saada selkeyttä käsiteltävään aineistoon, jotta aineistosta olisi mahdollista tehdä selkeitä johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2004). Tutkimuksen toteuttamisen aikana koin haasteelliseksi asettua objektiiviseen asemaan tutkijana. Samalla omien ennakkokäsitysten pois rajaaminen ennen tutkimuksen aloittamista oli haastavaa, koska itse lastensuojelussa työskentelevänä, ja juuri alalle kouluttautuvana kokemukset ja ajatukset tutkittavasta aiheesta olivat tuoreena mielessä.

Sisällönanalyysiä käytetään erittelemään ja jäsentämään aineistoa. Aineiston erittelyssä on tarkoituksena löytää aineistosta joitain säännönmukaisuuksia tai poikkeuksia. Litteroinnin jälkeen aineistoon on syytä perehtyä huolellisesti, jotta aineistosta saa mahdollisimman kattavan kuvan. Kun tutkijalla on kokonaiskuva aineistosta hallussa, on aineiston koodaaminen ja jäsentäminen mahdollista toteuttaa. (Silvasti 2014, 37-39).

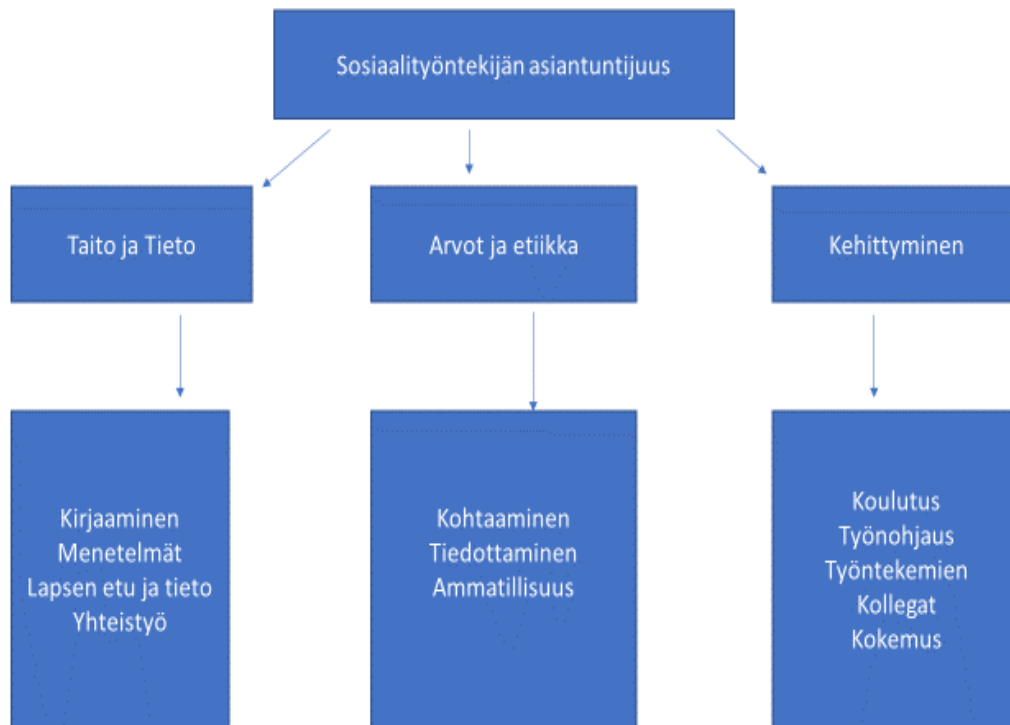
Sisällönanalyysiä voidaan toteuttaa kolmella eri tavalla. Nämä kolme tapaa ovat: aineistolähtöinen-, teorialähtöinen- sekä teoriaohjaava analyysitapa. Aineistolähtöisesti analysoitava tarkoittaa sitä, että koodaaminen perustuu siihen, mitä aineisto tuo esille ilmiöstä. Se antaa suuntia siihen, mitkä asiat ovat kiinnostavia tutkimuskysymyksen kannalta, joten niihin kiinnitetään huomiota. Teorialähtöisessä analyysissä tarkoituksena on, että teoriaperusta

vaikuttaa aineiston koodaamiseen. Teoriaohjaava analyysi tarkoittaa, että teoriaa ja aineistoa pyritään yhdistämään, joka tarkoittaa sitä, että tutkija käyttää niin aineistoa kuin teorian koodistoja aineiston koodaukseen rinnakkain. (Silvasti 2014, 39-44).

Koodauksen jälkeen on vuorossa aineiston teemoittelu, jonka tarkoituksena on saada koodatulle aineistolle suurempi kehys- tai asiakokonaisuus. (Silvasti 2014, 45.) Oman työni analyysin toteutin siten, että litteroin haastattelut ensimmäisenä kokonaisuudessaan.

Litteroidun aineiston luin useampaan kertaan ilman, että tein aineistoon mitään merkintöjä. Vaikka litteroinnin suoritin heti haastattelujen jälkeen, halusin varmistua siitä, että minulla oli kokonaiskuva aineistosta, jota tulisin seuraavaksi koodaamaan ja teemoittelemaan. Neljännellä lukukerralla tein aineiston reunaan merkintöjä siitä, mitä tekstissä mielestäni käsiteltiin. Kirjoitin aineiston reunaan lyhenteitä liittyen siihen, oliko teksti käsiteltyt asiantuntijuutta, menetelmien käyttöä, asiakkaan ääntä, yhteistyötä, taitoa, tietoa tai kehittymistä asiantuntijana.

Tämän jälkeen luin aineiston vielä kerran läpi, ja leikkasin aineistosta haastateltavien kommentit jokaisen edellä mainitun yläkategorian alle. Suoritin koodauksen aluksi manuaalisesti, jotta pystyi hahmottamaan paremmin kokonaisuutta. Tämän jälkeen tein saman Word-tiedostossa, jota lainaukset oli helpompi siirtää tekemääni tutkielman analyysiin. Luin koodaustani vielä useamman kerran, jotta pystyin hahmottamaan, mikä olisi koodauksessa löytyneiden teemojen yläkäsitteet. Tämän vaiheen jälkeen lajittelin aineistopätkät niin, että sain muodostettua näille teeman, joka olisi yleiskäsite puheesta nousseelle ainekselle. Aineistosta oli nähtävissä kolme selkeää pääteemaa; tieto ja taito, arvot ja etiikka sekä kehittyminen.

Tässä kaaviossa olen pyrkinyt tuomaan esille luokitteluni lopputulosta ja sitä, miten olen päättänyt tutkimukseni analyysiä toteuttamaan. Yläluokkien alle olen kirjoittanut alaluokkia, joita lainauksista nousi esiin. Sellaista kaaviota, jossa lainaukset olisivat näkyneet en lähtenyt tekemään, koska lainauksia on useita.

4.5 Tutkimuksen eettisyys

Tässä tutkimuksessa tutkitaan sosiaalityöntekijöiden kokemusta heidän asiantuntijuudestaan. Koska tutkimus kohdistuu asiantuntijoihin, on tärkeää noudattaa hyviä tutkimuskäytäntöjä. Hyvät tutkimuskäytännöt ovat ihmisarvoa sekä itsemääräämisoikeutta kunnioittavaa toimintaa, sekä vaitiolovelvollisuuden noudattamista. Tutkimuksessa käytän vapaamuotoista tiedonhankintatapaa, jolloin tutkijan ja tutkittavan suhde on epämuodollisempi, kun tarkkaan strukturoidussa tutkimuksessa. Vapaamuotoisessa tutkimuksessa tutkijalle jää eettinen vastuu. Tällä tarkoitetaan tilannetta, jossa tutkimuksesta aiheutuu tutkittavalle jonkinlaisia seurauksia. Tutkimusetiikalla taas tarkoitetaan tutkijan vastuuta tutkimuksessa oikein toimimiseen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2019).

Hyvän tutkimusetiikan nimissä haastatteluihin osallistuneilta sosiaalityöntekijöiltä kysyttiin kirjallinen suostumus. (Liite 2) Samassa yhteydessä heille annettiin luettavaksi tiedotuskirje. (Liite 3). Tiedotuskirje oli lähetetty jo aikaisemmin tutkimuslupahakemuksen mukana organisaatioihin. Organisaatioilta hain erikseen kirjallisen tutkimusluvan, jonka johtavat viranhaltijat myönsivät. (Liite 4).

Tutkimuksessa pyritään tuottamaan luotettavaa tietoa tutkittavasta aiheesta, jolloin luotettavuutta tarkastellaan kaikissa työn vaiheissa; aineistonkeruu, aineiston analyysi sekä arvioinnissa. Luotettavuus on myös suunnitelmallisuutta ja laadunvalvontaa. Luotettavuuden ja eettisyyden sekä hyvän tutkimuskäytännön kannalta, hankittu aineisto tallennetaan asianmukaisesti. Aineistoa käsittelevän vain itse tutkijan roolissa. Vaikka suoritin tutkimustani kolmessa lähialueen sosiaalitoimessa, olen tehnyt päätöksen olla tuomatta esiin sosiaalitoimien organisaatioita, jolloin informaatioiden luovuttajat eivät tule julki. Informaation luovuttajat eli haastateltavat eivät tule merkityiksi lainauksiin. Se, että jätän lainaukset merkkeamatta edistää haastateltavien tunnistamattomuutta. Mikäli olisin päätenyt merkkeamaan lainaukset, olisi niistä voinut tunnistaa henkilön, joka haastatteluissa oli ollut. Näin pystyn toimimaan, koska en vertaile tutkimuksessani eri organisaatiosta tullutta tietoa, vaan pyrin yleistämään näissä organisaatioissa tulleen tiedon koskemaan kokonaisuudessaan sosiaalityöntekijöiden kokemuksia asiantuntijuudestaan. Tutkimuksen kannalta tärkeää on rehellisyys, tuloksien avoimuus, muiden tutkijoiden kunnioitus sekä objektiivisyys. Tutkija ei saa missään nimessä vaikuttaa tutkimustuloksiin. Kaikki mahdollinen tieto on tuotava esiin tutkimustuloksissa,

muuten tutkimuksen tulokset vääristyvät. Aikaisempaa tutkimusta kohtaan tutkijan täytyy olla kunnioittava ja viittaukset on tehtävä huolellisesti. (Kananen 2017, 173-189).

Tutkimusmenetelmät tähän tutkimukseen on valikoitu siten, että menetelmät tukevat tutkimuksen validiteettia, oikeiden asioiden tutkimista sekä tuloksien toistettavuutta, reliabiliteettia ja tuloksien pysyvyyttä. Nämä edellä mainitut asiat ovat luotettavuuden mittareita, joilla arvioidaan tutkimuksen tuloksien hyvyyttä, jonka arvioi tutkija itse.

4.6 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Tutkimuksen **reliaabelius** tarkoittaa sitä, että kahdella tutkimuksella on mahdollista saada aikaan sama tulos. Mikäli kyseessä on muuttuva ominaisuus, jota tutkimuksessa tarkastellaan, ei tämä välttämättä ole mahdollista, että kahdella tutkimuksella saadaan aikaiseksi sama tulos. Omassa tutkimuksessani olen huomannut tutkimustuloksissa yhtäläisyyksiä Anita Sipilän (2011) kirjoittamaan väitöskirjaan ja sen tuloksiin liittyen. Oletan kuitenkin, että yhteiskunnallisesti tilanne ei ole muuttunut Sipilän väitöskirjan kirjoittamisesta, joka olisi vaikuttanut asiantuntijuuskokemukseen nykyhetkessä. Reliaabelius tarkoittaakin tutkimuksessa, jossa kokemusmaailmaa tutkitaan, että kaksi arvioijaa päätyy samaan lopputulokseen keskustelemalla. Reliaabeliuskerroin on harvinainen yksimielisyyden mittarina. (Hirsijärvi & Hurme 2015, 185-186).

Validius tarkoittaa sitä, että tutkimusta arvioidaan, vastaako tutkimus sitä mitä tutkimuksen tulisi tutkia. Tärkeää on tutkimuksen yhtenäisten käsitteiden muodostaminen. Yhteiskuntatieteissä on kolme käsitteitä koskevaa tietoa; arkikokemus, joka on yhtenäinen tutkittavien ja muiden tutkijoiden kanssa ja tutkijoiden määritelmät sekä tutkittavien määritelmät. Käsitteitä määrittelevät tahot ovat koko ajan keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Intersubjektivisuuden kannalta on jossain määrin mahdollista yhtenäisten käsitteiden muodostuminen. Toisten ymmärtäminen on mahdollista, jos käsitteet ovat samat kaikilla. (Hirsijärvi & Hurme 2015, 186-187). Mielestäni tutkimukseni vastaa tutkimuksessa asetettuja tavoitteita. Aikaisempaan tutkimukseen peilaten voi havaita, että käsitteet sosiaalityöntekijän

asiantuntijuudesta ovat muodostuneet yhtenäisiksi ja asiantuntijuuden sisällöstä on samankaltaiset käsitykset tutkimuksien perusteella.

5 SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN KÄSITYKSIÄ ASiantuntijuudesta HUOSTAANOTTOPROSESSISSA

Haastattelut aloitin jokaisessa haastatteluryhmässä siitä, mitä haastateltavat ajattelevat yleisesti sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden olevan. Syy miksi tällä kysymyksellä halusin aloittaa, on se, että missään vaiheessa ennen haastatteluja en ollut avannut asiantuntijuuskäsitettä haastateltaville. Kysymyksellä halusin herätellä haastateltavia haastatteluun.

”Jotenkin asiantuntijuuteen liittyy jotenkin sen myöntäminen että ei kumminkaan kaikkia voi tietää että se että on asiantuntija mutta voi myöntää myös sen että ei tiedä kaikkia, tää on epäselvä että mä selvitän tätä niin kun monesti näissä meidän lastensuojelun jutuissa on epäselviä asioista joita meidän pitää selvittää, että vaikka on joskus tehty prosessi niin toinen prosessi on erilainen että jotenkin se että joutuu niin että ei ole sellaista täydellistä, että se elämän kokemus, jota meillä jokaisella on, että monesti meillä on siellä omassa historiassa asioista jotka ja joita on tapahtunut ja on tavallaan. Mutta mä en halua tätä yleistää mutta aika monella sosiaalityöntekijällä on se oma tausta minkä takia on tälle alalle halunnut lähteä tekemään tämmöstä työtä on syntynyt.”

Yleisesti asiantuntijuudesta keskusteltaessa haastateltavat kokivat asiantuntijuuden olevan arjen asiantuntijuutta. Asiantuntijuus on haastateltavien mukaan yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtämistä, joista yksi osa on lastensuojelu. Yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtäminen oli haastateltavien mukaan kytköksissä toisiinsa, ja useat ilmiöt kiinnittyvät lastensuojelutyöhön. Sosiaalityön asiantuntijana oleminen on haastateltavien mukaan prosessijohtamista, jossa sosiaalityöntekijä pitää lankoja käsissään ja hallinnoi perheen palveluita sekä tietoa perheen tilanteesta, yhteistyössä perheen ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Asiantuntijuus oli haastateltavien mukaan yhteistyötä myös asiakkaiden kanssa. Työskentely asiakkaiden kanssa koettiin vuorovaikutustyöksi, jossa asiakkaiden tilanteesta keskustellaan yhteisymmärryksessä. Haastattelujen perusteella tulee kuva siitä, että sosiaalityöntekijä omaa hyvin laajan toimenkuvan asiantuntijana sekä haastatteluista tulee kuva siitä, että asiantuntijoilla on luottanut omaan asiantuntijuuteensa.

”Mä sanoisin, että se on tietoja ja yhtäläillä, se on myös taitoa, nähdä asiakkaan tilannetta. Ja ymmärtää ehkä se mistä se johtuu. Mitä siellä vois olla taustalla.”

”Mä ajattelisin, että me ollaan kokonaisuuksien haltuunottajia, sellaisia asiantuntijoita, jotka ottaa palasen sieltä täältä ja toki me ollaan arjen asiantuntijoita, mitä se perheen arki on...”

”... Asiantuntijuutta että ymmärtää yhteiskunnas erilaasia ilmiöitä, perhe, yksilö taso ja sitten on niin erilaisia ilmiöitä mitä nyt voi olla... köyhyys, työttömyys, yksinäisyys, lastensuojelu yksi osana siinä, mutta jotenkin aattelen että se on asiantuntijuus on se kokonaisuus.”

Se, että asiantuntija lastensuojelussa tunnistaa yhteiskunnallisia ilmiöitä, on tärkeää, koska nämä yhteiskunnalliset ilmiöt tuovat jaksamattomuutta perheiden arkeen, ja tällä tavalla aiheuttavat lasten arkeen turvattomuutta. Ilmiöt, jotka tuovat lasten arkeen turvattomuutta ovat esimerkiksi psyykkiset ongelmat, työpaikan muutokset, kuten irtisanominen, päihteiden käyttö tai koulujen muutokset. (Kananoja ym. 2010, 161).

Yleisimmiksi perusteiksi huostaanotoissa on noussut esiin: riittämätön vanhemmuus, vanhempien päihteiden käyttö, lapsen mielenterveysongelmat ja lapsen itsetuhoisuus. (Hiitola 2008; Hiitola & Heinonen 2009; de Godzinsky 2012). Asiantuntijan osaamisen laaja-alaisuutta voi peilata edellä olevien tutkimusten tulokset siitä, mitkä syyt johtavat huostaanottoihin. Asiantuntijan tulee osata työssään arvioida niin lapsen kuin vanhempaankin kohdistuvia tekijöitä ja arvioida näitä lastensuojelulain tuomiin raameihin. Vuonna 2013-2015 tehdyn selvityksen pohjalta sijoituksen taustalla oli useimmiten vanhempien uupumus ja jaksamattomuus sekä kasvatuksen sopimattomuus lapsen tarpeisiin. Myös vanhempien väliset vuorovaikutusongelmat, ja vanhempien mielenterveysongelmat sekä alkoholinkäyttö vaikuttivat sijoitukseen. (Hämeen-Anttila 2017, 225-226). Mielestäni haastateltavat kuvasivat hyvin haastatteluissa asiantuntijuuden laajuutta huostaanottoprosessissa, kuvailemalla asiantuntijuutta arjen asiantuntijuudeksi, jossa täytyy osata asioita monelta eri osa-alueelta tai ainakin olla tieto siitä, mitä muut asiantuntijat tekevät ja keiltä tietoa lapsen tilanteesta voi saada.

”Taitoa osata tulkita niitä tilanteita sillälaila että niitä osaa erotella mikä on huolestuttavaa ja mikä ei oo.”

”Kokonaisuuksien hallintaa”

”Ja vaikka ollaan lastensuojelun sektorilla tässä sitten niin meidän työssä kyllä tarvii tuota kokonais asiantuntijuutta.”

”Kyllä varmaan sellainen rakenteellinen näkökulma yhteiskuntaan mikä meille sitten on tullu.”

Jokainen haastateltavista vastasi asiantuntijuutta koskevaan kysymykseen omasta lähtökohdastaan. Vastaukset olivat samankaltaisia, mutta jokaisen oma ammatti-identiteetti sekä sen hetkinen tilanne varmasti vaikuttivat vastaukseen. Jokainen haastateltava vastasi asiantuntijuuteen koskevaan kysymykseen sen hetkisen tilanteensa kautta. Vastauksiin vaikutti varmasti se, millaisia asiakas tilanteita heillä oli viime aikoina ollut. Näkemykseni mukaan vastauksessa oli nähtävissä myös se, kuinka pitkään sosiaalityöntekijä oli työssään ollut ja kuinka pitkä aika heillä oli valmistumisestaan.

5.1 Asiantuntijan tieto ja taito

Asiantuntijan tieto ja taito on suuri kokonaisuus, joka on mielestäni asiantuntijatyön perusta. Haastatteluissa esille nousee sosiaalityöntekijöiden tieto. Koetaan, että asiantuntijoilla on laaja tietomäärä huostaanottoa tehtäessä, jota asiantuntija hallinnoi. Tietoa on saatu eri toimijoiden kautta. Lisäksi asiantuntijalla itsellään on tietoa, jota on kertynyt työskentelyn edetessä. Asiantuntijan tieto on väline, jolla mitataan huolen määrää niin perheen tilanteessa kuin lapsenkin tilanteessa. Asiantuntijan tietoa käytetään arvioidessa, milloin huostaanoton valmistelu on ajankohtainen. Asiantuntijan tieto todentuu yhteistyökumppaneiden antamien lausuntojen kautta, joita yhdistetään asiantuntijan oman tiedon todisteeksi, niin hallinto-oikeuden hakemuksessa huostaanotossa, kuin yhteisymmärryksessä tehtävässä huostaanotossa.

Tiedon koetaan olevan julkista tietoa kuin myös asiantuntijan omaa tietoa. Asiantuntijuuden perustana pidetään haastateltavien kesken hyvää lakituntemusta sekä prosessituntemusta.

” Laki tuntemus on mun mielestä ihan ehkä se ykkönen, joka näkyy suhteessa asiakkaisiin, että yhteistyökumppaneihin. Että me tiedetään esimerkiksi hallintolain mukaiset kuulemiset. En mä usko, että tämmösiä sitten oikeen, ne tulee meiltä.”

”Kyllä se asiantuntijuus on että sä tunnet itte sen prosessin mitä sä lähdet tekemään.”

Sosiaalityölle on muodostunut suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa lain nojalla toimiva lakisääteinen palvelu. Sosiaalityön järjestämisestä kunnallisena sosiaalipalveluna on kirjattu sosiaalihuoltolain 30.12.2014/1301 14 §. Palvelu toimii syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten parissa, tarjoten heille sen palvelun, jota he tarvitsevat ja lain nojalla on heille tarjottava. Lakeja, jotka määrittävät sosiaalityön, ovat ensisijaisesti sosiaalihuoltolaki ja sen jälkeen eri asiakaskuntia koskevat lait, kuten edellä olen kirjoittanut lastensuojeluun liittyvästä laista. Sosiaalityölle asetetut tavoitteet eivät ole ristiriidattomia ja näihin ristiriitoihin vaikuttavat oleellisesti vallitseva poliittinen ajattelu ja aatteet sekä talous. Se miten nämä edellä mainitut vaikuttavat sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisiin suhteisiin on se, että tätä kautta työhön tulee velvoitteita sekä samalla ne asettavat puitteet työlle. (Jokinen 2016, 137). Institutionaalinen suhde vaikuttaa asiakastyöhön siten, että sen mukana tulevat toimijoiden roolit.

Asiakkaan rooli on saada tarvitsemansa palvelut ja työntekijällä on rooli antaa neuvoja sekä ohjausta. Työntekijä on aina organisaation edustaja, jolle annetaan tietyt valtuudet tehdä työtä. Lastensuojelun asiakkaiden ja heidän lastensuojeluilmoituksensa tuoma työskentelyn aloitus antaa erilaiset puitteet tehdä työtä. Tällaisessa tilanteessa työntekijä ja asiakas asettuvat tietynlaiseen instituutioon, joka antaa työskentelylle puitteet. Institutionaaliseen suhteeseen kuuluu vahvasti valta-asettelu, joka varmasti korostuu lastensuojelutapauksissa. (Jokinen 2016, 137-138). Ammatillinen auttamissuhde muodostuu asiakkaasta, joka on avun tarpeessa ja työntekijästä, jolla on professionaalinen asiantuntijuus. Työntekijän asiantuntijuuteen kuuluu

arvot, eettiset periaatteet ja velvollisuus sekä asiakkaan voimaannuttaminen, joiden kautta pystytään asiakasta auttamaan vaikeassa tilanteessa eteenpäin. Tällaisessa asiakassuhteessa on tärkeää, että vuorovaikutus toimii, toiminta on vastavuoroista, luottamuksellista sekä avointa ja empaattista. 2000-luvulla on ollut tärkeää, että asiantuntijuuden piirteitä on nostettu esille, kuten jaettu asiantuntijuus sekä neuvotteleva ja dialoginen asiantuntijuus. (Jokinen 2016, 140).

”Se on jännä mitä sosiaalityöntekijän asiantuntijuudelta vaaditaan niin on jännä kun on näitä juristeja mukana niin heillä monesti kääntyy niin että vanhemman etu ja me ajamme lapsen etua. Siinä on hyvin ristiriitainen se, että me monesti joudutaan asiantuntijana palauttamaan se että hei kyseessä on lastensuojelun alainen päätös ja se on lapsi ja lapsen kasvu ja kehitys mitä me arvioimme. Ei sitä vanhemman etua.”

”Hyvät tietotaidot ja hyvät vuorovaikutustaidot pitää olla ja pitää olla sellaista empatia kykyä mutta ei voi olla sellaista tunteella liitämistä, että osaa erottaa ne asiat toisistaan ja sen oma roolin siinä yhteydessä, että ei lähetä sillä tunteella menemään vaan sillä niillä faktoilla mutta pystyy kuitenkin asettumaan siihen toisen asemaan ja tavallaan sen sosiaalityöntekijän sydän on se vielä kuitenkin siinä mukana”

Syvönne Karvinen (1993a) kirjoittaa artikkelissaan, että työprosessien hallinta muodostaa sosiaalityön ammatillisuuden perustan. Työprosessien hallintaan hänen mukaansa kuuluvat vahvasti metodisuus sekä teoria-, tieto- ja taitopohja, joka sosiaalityöntekijällä on.

” Lakituntemus on mun mielestä ihan ehkä se ykkönen, joka näkyy suhteessa asiakkaisiin, että yhteistyökumppaneihin. Että me tiedetään esimerkiksi hallintolain mukaiset kuulemiset. En mä usko että tämmöisiä sitten oikeen, ne tulee meistä.”

Mutkan (1998, 99-104) tekemässä tutkimuksessa sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuudesta, Mutka on havainnut oikeudellisen kehityksen haastavan myös sosiaalityöntekijöitä. Oikeudellisuus nousee esille sosiaalityössä, koska asiakkaat ovat entistä enemmän lakitietoisia. Keskustelua käydään sosiaalityöntekijöiden ja asianajajien kesken.

Haastatteluissa tuli esille, että haastateltavat kokivat erittäin tärkeänä osana lakiosaamisen sekä menetelmien hallinnan. Menettelytietoa on vahvasti sosiaalityöntekijän asiantuntijuudessa muun muassa lakitiedon osalta, jota haastatteluissa nostettiin esiin, jokaisen haastatteluryhmän keskustelussa. Haastatteluissa lakien tuntemus koettiin asiantuntijuuden perustana ja tärkeimpinä lakeina haastateltavat pitivät lastansuojelulakia, hallintolakia ja sosiaalihuoltolakia. Edellä mainittujen lakien tunteminen on erityisen tärkeää, jotta asiantuntijuus säilyisi.

Tekemissäni haastatteluissa ei otettu kantaa sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden syihin, mutta vaihtuvuus koettiin vaikuttavan myös huostaanottoprosesseihin. Samoin vaikutusta koettiin olevan asiantuntijuudessa siinä kohtaa, kun uusi sosiaalityöntekijä jatkaa huostaanottoa sellaisen sosiaalityöntekijän jälkeen, jolla on vahva tieto perheen tilanteesta. Haastatteluissa käytiin keskustelua hiljaisesta tiedosta. Haastateltavat totesivat, ettei hiljaista tietoa ainakaan perheiden tilanteista saisi olla, ettei olisi tilannetta, että tiedon puute vahingoittaisi asiakastyötä.

”Kyllä se haavoittuvuutta on kun vaihtuu kokoajan työntekijä se katoaa tuo tietämys mitä kaikkea tässä on ja sitten pitää osata arvioida se avohuollon tukitoimet kannattaako niitä junnuttaa, kannatella jatkuvasti vai tehdä se askel eteenpäin.”

Asiakasmäärien koettiin olevan isoja, joka vaikutti työskentelyn laatuun, joka ei ainoastaan näy huostaanottoprosessissa vaan koko asiakkuuden aikaan. Haastatteluissa kirjaaminen koettiin tärkeänä, osana kirjaamisen haasteina on sen laahaaminen ja se, ettei kirjaaminen ollut ajantasaista koettiin johtuvan asiakasmääristä.

”Asiakasmäärät on niin isoja ja tässä on tärkeitä asioita mitä pitää tehdä yhtä hyvin, ei vaan huostaanottoprosessissa.”

Teoreettista tietoa ja sen yhteensovittamista käytännön tiedon kanssa asiantuntijat opiskelevat yliopistoissa. Sosiaalityön ammatista on käyty keskustelua pitkään. Ulla Mutkan (1998, 37) mukaan keskustelu on ollut monen suuntaista ja ristiriitaista ja painotukset keskustelussa ovat vaihdelleet ajan mukaan. Tämän hetkinen keskustelu on painottunut sosiaalityöntekijän pätevyyteen, muuttuneen lain myötä.

Haastatteluissa tuli vahvasti esille, että sosiaalityöntekijän asiantuntijuus kasvaa jokaisen asiakasprosessin aikana ja jokaisen huostaanottoprosessin aikana. Haastateltavat kertovat, että jokainen huostaanottoprosessi on erilainen, vaikka runko on jokaisessa samanlainen. Jokaisessa huostaanottotapauksessa niin lapsi, kuin lapsen tilannekin on erilainen, joka taas vaikuttaa huostaanottoprosessin etenemiseen, ja miten huostaanotto suoritetaan. Haastatteluissa näyttäytyy se, että asiakkaiden kohtaamisen taitoa pidetään tärkeänä osana asiantuntijoiden työtä. Sosiaalityötä pidetään vuorovaikutus ja kohtaamistyönä, jossa omien ja asiakkaiden tunteita pitää osata käsitellä niin, etteivät ne tule vaikuttamaan työskentelyyn.

”Pitää tehdä työtä niin että sulla on se kaikki tieto siitä, että se on valtava määrä mitä tietoa sosiaalityöntekijällä on kun tekee sitä huostaanottoa se on niin ku valtava määrä sitä tietoa.”

Asiantuntijuuteen liittyy vahvasti vallan käyttö ja hallinta. Sosiaalityöntekijöiden tulisi kuitenkin antaa asiakkaille sellaiset tiedot ja taidot, joilla he kykenisivät muutoksia itse tekemään. Tämä on tärkeää muistaa, koska asiakkaan tulisi olla aina asiakastyön keskiössä ja vertikaalista asiantuntijuutta tarkastellessa vaikutelma on vastakkainen. Vertikaalisessa asiantuntijuudessa syrjäytyneen ohjaaminen täytyisi olla hienovaraista ja valtavirtaan ohjaavaa, jolloin asiakkaan oma tahto saataisiin nostettua esille. (Juhila 2006, 90; Healy 1999, 122; Leonard 1997, 96-97).

Vallan käyttö on erityisesti lastensuojelussa niin hyvä, kuin huonokin asia. Valta on monesti asiakkaille se pelote, joka saa heidät kieltäytymään yhteistyöstä. Samalla se voi myös saada

tietynlaiset mielikuvat asiakkaille mieleen itse työstä. Valta muodostuu lakien antamasta valtuudesta, jonka perusteella on tarkasteltava, onko lapsen ympäristö tai lapsen oma käytös sellaista, että hänen tilanteeseensa tarvitsee tai ei tarvitse puuttua. Valta tuo mukanaan myös vahvan eettisen ja moraalisen ajattelun, joka erityisesti korostuu päätöksenteossa ihmisiin liittyvissä tilanteissa. Työntekijän on mietittävä, onko tämä minun oman arvomaailmani mukainen päätös vai teenkö päätöksen lakien ja normien asettaman näkökulman kautta. Valta on väline työssä, jota on osattava soveltaa oikein ja jota on seurattava tarkasti, sillä lain kautta on määritelty se, millainen meidän yhteiskunnallinen näkökulmamme hyvästä ja pahasta on.

”Asiantuntemukseen liittyy se paineensietokyky, että pysyy toimintakykyisenä haastavissa tilanteissa. Sosiaalityöntekijä käyttää kuitenkin julkista valtaa niin ku, todella todella vahvalla tavalla äärimmäisissä tapauksissa. Tälläis kun puhutaan pakkohuostaanotoista niin tota se vallankäyttö on, että se on hyvin vastuullinen tehtävä.”

Huostaanoton lakituntemus ja oikeudellistuminen on niin sosiaalityöntekijän, kuin asiakkaan oikeusturvan kannalta merkityksellinen asia. Vaikka haastatteluissa oli havaittavissa asianajajien toiminnan kritisointi heidän ristiriitaisesta tulkinnastaan siinä, kenen etua päätöksillä pyritään edistämään. Koin, että asianajajat sekä oikeusprosessit koettiin huostaanottopäätöksien kannalta tärkeiksi. Esimerkiksi hallinto-oikeuden käsittelyä toivottiin, jotta sosiaalityöntekijä pääsisi suullisesti esittämään argumenttinsa päätöksen taustalla. Tällä tavalla koettiin, että sosiaalityöntekijät tulivat kuulluksi parhaiten asiantuntijana. Laintuntemuksen kouluttautumista pidetään tärkeänä ja haastateltavista oli havaittavissa, että he kokivat oman lakituntemuksensa hyvänä. Haastateltavat korostivat laintuntemuksen merkitystä sekä sitä, että he perustelevat päätöksensä lakiin.

5.1.1 Kirjaamistaito

Kirjaaminen on puhuttanut pitkään sosiaalityöntekijöitä ja kirjaamisen merkitykseen on kiinnitetty huomiota myös kouluttautumisen yhteydessä. Kirjaamista pidetään työvälineenä, joka todentaa tehdyn työn ja havainnot lapsen tilanteesta.

” kirjaaminen ylipäättään onhan se niinku asiantuntijuuden yksi vaikeimpia asioita siinä mieles, että tosiaan sitä kirjoitetaan toisaalta älyttömän paljon mut et sitten ne tietyt asiat ku pitää sen asian kannalta oleellisissa asioissa pidättäytyä muutoinkin kun vaan huostaanottoprosesseissa että ihan koko asiakkuuden ajan ja sitten se että yks mikä on ollu mulle ainakin konkreettinen ja kuvaava ohje on se että aina pitäis kirjata niin kuin asiakas istuis olkapäällä, että se on sitten myös semmosta riittävän kuitenkin arvostavaa tai niinku tyylikin ottaa huomioon.”

Kirjaamista nostettiin esiin jokaisessa haastatteluryhmässä. Kirjaamista pidettiin tärkeänä, sillä se on väline tuoda esiin omia perusteluja huostaanoton valmistelun välineenä, jolloin kirjausten kautta saadaan perheen tilanteen kokonaiskuva esille. Kirjaukset toimivat tällä tavalla välineenä, josta tiivistetään hallinto-oikeuden hakemus ja kuulemistilaisuuteen yhteenveto, jossa huostaanottooperusteet tulevat esille. Aino Kääriäinen (2006) kirjoittaa lapsien näkymisestä asiakasdokumenteissa. Havaintona on, että lapset eivät juurikaan näy kirjauksissa, mutta mikäli huostaanottoa lapsen tilanteessa tulee lähemmäksi, tarkentuu lasta koskeva kuvailu. Muutoin lapsen tilanne suodattuu sosiaalityöntekijän kirjausten kautta. Kirjaaminen liitettiin kuitenkin haastatteluissa vahvasti osaamiseen ja kirjausta korostettiin tärkeänä välineenä, jolla lastensuojelullinen huoli nostettiin esiin hallinto-oikeuden huostaanottohakemuksissa. Asiakaskertomuksien kirjaamisen kautta lastensuojelulliset huolet, jotka perheessä ovat olleet, tullaan tiivistämään hakemukseen, joka hallinto-oikeudelle jätetään. Kirjaamista pidettiin haastatteluissa myös tiedon välineenä niin asiantuntijoille kuin perheellekin siitä, miten asiantuntijat näkevät heidän tilanteensa. Kirjaaminen koettiin haastavaksi ja aikaa vieväksi, mutta erittäin tärkeäksi työvälineeksi sosiaalityössä. (Kääriäinen 2006, 45-48.) Tarja Pösö (2016) kirjoittaa, että päätöksenteossa argumentit on kirjattava tarkasti päätökseen ja argumentointiin on oltava näyttöä. Päätöksenteon kannalta asiakasdokumentointi

ja asiakaskertomuksien kirjaaminen mahdollisimman tarkasti tukee päätöksen tekemistä. (Emt. 2016, 16.)

”Joku aika sitten käytiin keskustelu, että hallinto-oikeuden jäsen oli kommentoinut, että oikeasti oli huostaanoton perusteet, mutta sosiaalityöntekijä ei ollut osannut riittävän hyvin kirjata niitä perusteiluita. Niin tavallaan aika iso merkitys sillä on.”

” Ilman kirjaamista ei oo niinku sitä perustaa ”

” mä ajattelen niin ku että se kirjaaminen on se näyttö siitä hallinto-oikeudelle, mutta että eihän asiantuntijuus kulminoidu siinä ”

” Ei mulla niin kauan yliopisto opinnoista oo mutta ei sitä niin ku opeteta. Meillä on kaikilla sellainen oma tylinsä mutta perus on sama. Mutta kuka voi sanoa että on oikein tai väärin kirjattu ”

Kirjaamista eli dokumentointia on tutkittu laajalti eri vuosikymmenillä, mutta tutkimukset ovat osoittaneet, että dokumentit, joita kirjataan eivät tuo esille sitä, miksi työtä tehdään. Dokumentteja on myös kritisoitu siitä, että ne irrottavat asiakkaan omasta elinympäristöstä hetkellisiksi maininnoiksi. Dokumentteja ei ole pidetty relevantteina tiedon lähteinä myöskään siksi, että ne eivät sisällä kaikkea sosiaalityöntekijän tietoa, jota heillä on käytettävänä päätöksenteossa. Dokumenttien tutkimuksessa on ollut käsitys siitä, että dokumentit, joita sosiaalityöntekijät tuottavat, pitäisivät sisällään totuuden siitä tilanteesta, joka asiakasperheessä on. Merkitystä on sillä, miten sosiaalityöntekijät kirjaavat dokumentteja. Toisinaan on mahdollista, että dokumentteja voidaan lukea rivien välistä, ja saada näin väärä mielikuva siitä, mikä tilanne perheessä on. Tosiasiassa dokumentit ovat pätkiä lapsen elämään liittyvistä tilanteista. Jotta saadaan paras mahdollinen kuvaus lapsen tilanteesta, on tärkeää, että dokumenteissa kiinnittää huomiota merkintöjen laatuun lapsen tilanteesta. Sosiaalityöntekijällä on suuri vastuu tehdä valintoja siitä, mitä hän dokumentteihin kirjaa, jotta lapsi tulisi dokumentoinnissa esille. Tämä on varsin tärkeää siinä vaiheessa, kun lapsen tilanteesta

aloitetaan valmistelemaan suuria päätöksiä, joiden pohjana dokumentointia käytetään. (Kääriäinen 2006, 45-48.)

5.1.2 Lapsen edun ja lapsen tiedon selvittäjä

Johanna Hurtig (2006) kirjoittaa lapsen tiedosta sosiaalityön haasteena ja toteaa, että sosiaalityössä tärkeää on tavoittaa lapsen näkemys. Asiantuntijoiden on tärkeää ammatillisesti tiedostaa, että lapsen tieto pitää sisällään jotain sellaista tietoa, jota vain hän voi tietää, eikä kukaan muu. Tieto, jota lapsi tietää on hänen omaa kokemaansa hänen omasta tilanteestaan. Samantyyppistä ajattelua kuin Hurtigilla, oli havaittavissa myös haastatteluissa tullessa keskustelussa esille. Keskustelussa lapsen tiedosta vedottiin myös siihen mitä laki määrittää lapsen kuulemisesta ja lapsen näkökulman selvittämisestä häntä koskevissa asioissa. Lapsen tieto koettiin korvaamattoman arvokkaaksi ja lapsen tietoa pidettiin myös tärkeänä perustellessa huostaanoton ratkaisua niin vanhemmille kuin hallinto-oikeudellekin.

”Lapsen kuuleminen ja lapsen osallisuus on hyvin tärkeä osa sitä asiantuntijuutta. Että me ei anneta niitten riitelevien vanhempien ja lakimiehen niin kun hämähäyttää tätä juurikin, että ymmärretään että me ajataan sitä lapsen asiaa ja kuullaan sitä, me ei tehdä lapsen puolesta, vaan me kuullaan sitä, oli lapsi ikätasoltaan minkä ikänen tahansa.”

”Mä aattelen että yks osa asiantuntijuutta on mun mielestä ottaa huomioon sen asiakkaan näkökulma. Siinä kokonaisuudessa kun asiakas on oman asiansa asiantuntija niin osata myöskin poimia ne oikeat asiat niin ku mitä hän asiakas ite tuottaa tai hänen läheisensä tuottaa.”

Hurtig (2006) kirjoittaa tiedon hankinnan vaikeudesta lastensuojelussa ja kuvaa aikuisten olevan työntekijöille helpompi tiedonlähde. Aikuiset useammin ymmärtävät sen mitä sosiaalityöntekijät heiltä odottavat ja haluavat. Aikuisiin on myös työntekijöiden helpompi samaistua kuin lapsiin, jolloin tietoa kerätään lapsen tilanteesta useimmiten vanhemmilta eikä lapsilta itseltään. Hurtig kuvaa myös, että lapsen kohtaaminen ja tieto koetaan sosiaalityöntekijöiden osalta tärkeäksi, mutta haasteet tiedon saamisessa lapsilta koetaan

haastavaksi, joka täten mutkistaa työprosesseja. Tämän voi nähdä myös haastattelujen keskusteluissa. Lapsen etu ja tarpeet halutaan selvittää ja lapsen ääni koetaan tärkeäksi osaksi huostaanottoa. Lastensuojelussa asiakaslähtöisyydestä ja lapsen edusta on tullut lastensuojelussa keskeinen käsite. Osaksi tähän on vaikuttanut lastensuojelulaki ja lastensuojelun osakseen saama huomio yhteiskunnassa. Lapsen huomioimiseen kuuluvat lapsen osallisuus ja kuuleminen, jotka korostuvat päätöksen teossa ja oikeuskäsittelyissä. (Kuokka & Pösö 2016, 60-71). Lastensuojelulain muutokset ovat ohjanneet lapsen tilanteen tarkastelua perhekeskeisestä näkökulmasta hiljalleen lapsen etua korostavaksi ja laaja-alaiseksi ongelmien tutkiskeluksi, jossa myös lapsen ja nuoren haasteilla on merkitystä heidän palveluihin ja auttamiseen. (Korpinen 2008, 26-29.)

Tärkeätä sosiaalityössä on asiakkaan kohtaaminen ja se, että asiakas tuntee suhteen laadun hyväksi. Sosiaalityössä käsiteltävät teemat ovat hyvin henkilökohtaisia ja sen vuoksi suhteen laatu tulee erityisen tärkeäksi. Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan väliseen suhteeseen ja sen muodostumiseen vaikuttavat monet tekijät, kuten esimerkiksi ammatillisuus, yhteiskunta, institutionaalisuus sekä vuorovaikutus. (Jokinen 2016, 136).

” se on yks osa sitä meidän niin ku asiantuntijuutta on myös osata kirjata oikealla tavalla kuvailla tilanteita oikein, perustella oikein, mutta sitten siis kyllähän asiantuntijuus mun mielestä kulminoituu ennen kaikkea siihen kohtamiseen.”

”ja tässä tullaan siihen, että lapsella on oikeus tavata sitä omaa sosiaalityöntekijää tai omia työntekijöitä. Niin se lapsen kohtaaminen ei pelkästään vaan huostaanottoa vaan sitten myös muuten, jolloin se lapsi tietää kuka sä oot ja miksi sä näitä asioita kyselet.”

”Kuulla se lapsen ääni ja toimia sen mukaisesti”

Tarja Pösö (2016, 12) kirjoittaa, että vanhempien etu on toissijainen lapsen etuun nähden. Mutta lapsen edun nostaminen ensisijaiseksi vanhemman etuun nähden ei aina ole mutkatonta.

”Tavallansa erottaa niin ku lapsen edun ja lapsen tarpeet vanhemprien edusta ja tarpeista että etä niin ku useinhan me avohuollos työskennellään niin ku vanhemmuus keskeisesti”

Lapsi on lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden toiminnan tärkein keskipiste. Sosiaalityöntekijöiden tulee pitää oman työskentelynsä tavoitteena lapsen hyvinvoinnin ja terveyden vaalimista. Lapsen äänen kuuleminen hänen omassa tilanteessaan on tärkeätä ja sosiaalityöntekijän tulisi tavata asiakas lapsia säännöllisesti hänen omassa ympäristössään.

5.1.3 Menetelmäosaaja

Asiantuntijan ja asiakkaan välisiin suhteisiin vaikuttavat oleellisesti, asiantuntijan työyhteisö, ihmiskäsitykset, vuorovaikutus sekä käsitykset lapsen ja vanhemman välisestä suhteesta. Myös merkittävässä roolissa ovat palvelut, joita asiantuntijalla on tarjota asiakkaalleen sekä asiantuntijan menetelmien hallinta ja osaaminen vaikuttavat asiakkaan ja asiantuntijan väliseen yhteistyösuhteeseen. Asiantuntijan työskentelyä ohjaavat niin menetelmät kuin menetelmien taustalla olevat teoriat. Menetelmät ja niiden käytön perusta on asiantuntijan ja asiakkaan välinen vuorovaikutus, jossa tärkeintä on asiantuntijan persoona. (Kaikko & Friis 2013, 109-110). Lastensuojelun menetelmät jaotellaan palveluihin, joita ovat esimerkiksi perheneuvola, terapiat, tukihenkilö tai laitos. Avustukset, joita ovat esimerkiksi taloudellinen tuki perheille, toimenpiteet, joita ovat esimerkiksi sijoitukset. Toimintatavat, joita ovat esimerkiksi läheisneuvonpito ja välineet, joita ovat esimerkiksi vanhemmuuden roolikartta ja eri keskustelumenetelmät. (Kaikko & Friis 2013, 109-111). Menetelmien avulla pyritään pääsemään tiettyyn tavoitteeseen, menetelmät valitaan sen perusteella mikä on asiakastyön tavoite. Menetelmien tarkoituksena on selkeyttää tilannetta, jossa työskennellään. Asiantuntijat soveltavat menetelmiä tietoisesti, eettisesti ja suunnitelmallisesti. Jotta menetelmien käyttö olisi edellä mainittua, tavoitteellista, selkeyttävää ja työskentelyä tukevaa on asiantuntijan perehtyminen menetelmiin tärkeässä roolissa. Menetelmien käyttämisessä ensisijaista on asiantuntijan ja asiakkaan vuorovaikutuksen laatu ja merkitys. (Kaikko & Friis 2013, 112-118).

Menetelmien osaamista pidettiin huostaanotto-prosessissa tärkeänä, juuri siksi, että asiantuntija osaa pienelle lapselle kertoa tilanteen, miksi huostaanottoa ollaan tekemässä. Menetelmien

avulla lapsen mielipiteen selvittäminen häntä koskevassa tilanteessa koettiin onnistuvan, kun sosiaalityön menetelmiä osattiin käyttää. Menetelmien osaamisen kautta lapsen ääni saadaan kuuluviin ja lapsen ikätasoinen kohtaaminen turvataan. Sosiaali- ja terveysministeriön raportissa 2019:41 tuodaan esille menetelmien tärkeyttä sosiaalityössä. Raportissa kirjoitetaan, että sosiaalityössä koetaan tarvetta menetelmien osaamiselle. Menetelmien osaamisen kautta pystytään työskentelemään systemaattisesti sekä tavoitteellisesti asiakkaan edun mukaisella tavalla. (Karjalainen & Metteri & Strömberg-Jakka 2019, 31-33).

”meiltä tietyllä lailla vaaditaan tiettyä menetelmäosaamista: että justii pienten lasten kans että pystytään käyttää jotain kättä pidempää. Kuvakortteja tai sen tyyppisiä lelujuttuja tai tämmöstä. Että ei se voi olla että pienen lapsen kanssa ollaan niin ku haastatellaan pöydän ääressä että aina mukautua siihen ikään.”

”riittävän usein tavata ja sitten se että ei pelkästään että keskustellaan vaan käyttää niitä menetelmiä että saa sen lapsen mielipiteen selvitettyä.”

Haastateltavat kokevat menetelmien olevan enemmän juuri vuorovaikutuksessa tehtäviä haastattelun apuvälineitä, kuten nallekortit tai haastattelutavat. Menetelmät yhdistettiin lapsen kuulemisen toteuttamisiin sekä lapsen tapaamisiin, joissa selvitettiin lasten omaa mielipidettä hänen tilanteessaan. Menetelmiä ei niinkään tuotu esiin vanhempien kanssa työskentelyssä, vaikka Kaikko ja Friis (2013) toivat esille, että lastensuojelussa käytettäviä menetelmiä on niin lapsiin kohdistuvat menetelmät, kuin esimerkiksi vanhempien kanssa työskentelyssä käytetty vanhemmuuden roolikartta. Tämä saattaa johtua siitä, että huostaanotto-prosessissa mielletään työskentelyn olevan jo niin pitkällä, että muutostyöskentelyä on pyritty eri menetelmien avulla toteuttaa yhdessä vanhempien kanssa. Jää mietittäväksi se, tekevätkö asiantuntijat avohuollon aikana intensiivisemmin vanhempien kanssa töitä, kuin lasten kanssa. Vai onko lapsi työskentelyn keskiössä myös ennen huostaanotto-prosessin aloittamista.

5.1.4 Asiantuntijoiden yhteistyön ylläpitäjä

Lastensuojelulain mukaisesti kunnat ovat velvollisia tukemaan moniammatillista yhteistyötä lastensuojelussa. Yhteistyöntarkoituksena on nostaa esille eri asiantuntijoiden näkökulmia ja tällä tavalla tukea sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä lapsen turvallisesta kasvusta ja kehityksestä. Kunnissa järjestetään moniammatillisia asiantuntijatyöryhmiä, jotka toimivat tukemassa asiantuntijoiden työtä. (THL 2019). Lastensuojelutyö on vaativaa ja laajaa tietotaitoa vaativa ala, johon välttämättä sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuus ei yksin riitä, vaan tarvitaan tukea muilta asiantuntijoilta. (Hood 2014, 27). Hyvänä esimerkkinä ovat huostaanottopäätökset, jotka puuttuvat rajusti asiakkaan itsemääräämisoikeuteen, on tärkeitä pohtia ratkaisua moniammatillisesti eikä jättää päätöksen tekemistä yksinomaan sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden varaan.

Moniammatillisuutta ja yhteistyötä vaaditaan lastensuojelutyössä, mutta toimivia yhteistyömalleja on haastavaa löytää. Moniammatillisuus ja yhteistyö antavat mahdollisuuden kuitenkin laadukkaaseen palveluun ja tavoitteelliseen työskentelyyn toimiessaan hyvin. Moniammatillisuus on parhaassa tapauksessa asiantuntijoiden vuoropuhelua (De Boer & Coady 2007, 32).

Housley (1999) näkemys on, että asiantuntijuus ei ole annettua vaan se muodostuu moniammatillisessa yhteistyössä. Jokainen moniammatilliseen yhteistyöhön osallistuva asiantuntija uudistaa olemassa olevaa asiantuntijuutta omalla tiedollaan ja toiminnallaan. Haastatteluissa ei niinkään korostettu muiden ammattialojen kanssa tehtävää moniammatillista yhteistyötä, muuta kuin tilanteissa, joissa lausuntoja pyydettiin. Yhteistyötä tuotiin enemmän esille työparityöskentelyn ja kollegallisen tuen kautta. Tämä saattaa johtua siitä, että huostaanoton valmistelussa intensiivisin työskentely tapahtuu sosiaalitoimen sisällä ja lausunnoilta odotetaan tukea asiantuntijan omaan ajatusta tilanteessa.

Moniammatillisuuden ja yhteistyön merkitystä pidetään huostaanotto-prosessissa tärkeänä. Sosiaalityöntekijän koetaan ammattilaisena osaavan hahmottaa lapsen tilannetta, mutta apuna käytetään paljon muiden alojen asiantuntijoita ja heidän näkemyksiään. Yhteistyö näkyy koko lastensuojelun prosessin ajan, mutta vahvasti yhteistyö tulee esiin huostaanotto-prosessissa lausuntojen pyytämisen kautta. Tässä tilanteessa sosiaalityön asiantuntijat hakevat lausunnoilta tukea omalle asiantuntijanäkemykselleen. Toisinaan voi olla tilanteita, joissa toisten alojen

asiantuntijoiden näkemys on erilainen mitä sosiaalityöntekijällä. Nämä tilanteet on koettu haasteelliseksi ja saattavat aiheuttaa ristiriitaisia tuntemuksia oman asiantuntijuuden tuoman näkemyksen osalta. Näissä tilanteissa haastavaksi on koettu se, kenen asiantuntijuudella on painoarvoa huostaanoton perusteita läpikäydessä tai hallinto-oikeuden hakemuksessa. Parhailaan moniammatillisuus ja yhteistyö ovat asiantuntijuutta ja näkemyksiä tukevaa sekä asiakkaille avointa toimintaa, josta asiakkaalle on suuri hyöty.

”asiantuntijuutta on myös se, että eihän se yhden sosiaalityöntekijään perustu koskaan siinä hän on monesti niin ku sosiaalityöntekijöiden tiimissä asiantuntija ryhmässä, esimiehen että... työparin kanssa paljo niin ku ettei sitä.”

”mä oon miettinyt, ku tavallaan ne lausunnot tukee.. perustelet sen asian miksi on näin ja yleensä ne lausunnot tukee sitä ajatusta, mutta kun on tilanne kun lausunnot ei tue. Kun itse näet sen tarpeen ja siihen on vahvat perusteet.”

”sitten varmaan sosiaalityön niin kun aika iso rooli on niin ku, eri yhteistyötahojen informaation koordinointi, että se on usein, että se että niitä langanpätkiä on hyvin moneenkin tahoon, josta sitä viestiä tulee ja osittain ristiriitaistakin viestiä mutta että se pitää mutta sen pitää sosiaalityöntekijöiden viimekädessä sitten niin kun analysoida ja tavallaan niin kun arvioida se ja vastata siitä prosessista ja johtaa sitä.

Yhteistyötahoja sosiaalityöntekijällä on jokaisessa asiakastapauksessa eri määrä. Lapsen edun selvittämiseksi jokaista yhteistyötahoa on tärkeää kuulla lapsen tilanteessa. Yhteistyön kehittäminen ei koskaan tule valmiiksi ja perustyöskentelyssä jatkuvaa yhteistyön kehittämistä tulisi tehdä. Sosiaalityöntekijällä on se tieto, joka kaikilta tahoilta saadaan, mutta sosiaalityöntekijä jakaa tätä tietoa sen mukaisesti, kun näkee sen olevan tarpeen lapsen kannalta. Haastatteluissa tuli ilmi tilanteita, joissa yhteistyötahot hätääntyvät lapsen tilanteesta ja haastateltavien mukaan ”tilaavat huostaanottoja” vaikka sosiaalityöntekijä näkisi tilanteen toisin.

5.2 Arvot ja etiikka asiantuntijuudessa

Lastensuojelun sosiaalityössä asiantuntijoita ohjaa pitkälti humanistinen ihmiskäsitys, moraalinen ja yhteistyösuhde, joka on avoin. (Kaikko & Friis 2013, 109.) Sosiaalityöntekijän on työssään tunnistettava omat arvonsa ja eettinen perustansa, kuin myös sosiaalityön arvot ja etiikka. Arvot ja etiikka sosiaalityössä viittaavat myös tietoon. Arvoja pidetään uskomuksellisina ja jos toimitaan pelkän arvoperiaatteen pohjalta ei toiminta ole realistista ja perusta toiminnalle puuttuu. Raunio tuo esiin, että voimme olettaa kuitenkin, että arvot ja arvoihin perustuva etiikka ovat sosiaalityössä perustavampaa kuin tieto. Tarvitsemme siis työssämme arvojen ja etiikan lisäksi myös tietoa siitä, miten me toimimme. (Raunio 2008, 82-92).

”...asiantuntijan rooli on sitä että me jaetaan avoimesti sitä tietoa niistä prosesseista ja tämmösistä....”

”Kyllähän asiantuntijuus mun mielestä kulminoituu ennen kaikkea siihen kohtaamiseen.”

Sosiaalityön eettisestä perustasta on laadittu ohjeistus esimerkiksi Talentia ammattiyhdistyksen toimesta. Sosiaalityön on ymmärrettävä ihmisoikeudet ja ihmisarvon, jolloin työssä on puolustettava jokaisen ihmisen ihmisarvoja ja ihmisoikeuksia, koska nämä ovat osa jokaisen ihmisen ihmisyyttä ja kuuluvat jokaiselle ihmiselle yhdenvertaisesti. Osallistumisoikeus on otettava huomioon päätöksenteossa, kuulemalla asiakkaan ääni ja työntekijän on pyrittävä löytämään asiakkaidensa voimavarat sekä niiden kautta tuettava osallistumaan häntä koskevaan päätöksentekoon ja elämään. Jokaisella asiakkaalla on yhtäläinen oikeus tulla kohdatuksi sellaisena, kun hän on, oman elämänsä haasteista huolimatta. Jokaisella asiakkaalla on myös oikeus siihen, että hänen tietonsa pidetään salassa, jolloin toteutamme yksityisyyttä. Yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus tarkoittaa sosiaalityössä sitä, että työntekijä edistää niin asiakkaan kuin yhteiskunnan oikeudenmukaisuutta. Syrjäytymisen estäminen, erilaisuuden tunnistaminen, voimavarojen jakaminen tasapuolisesti ja epäoikeuden mukaisen politiikan ja toimintatapojen vastustaminen on oleellista. Jokaisen ihmisen tukeminen sukupuoleen, ikään tai etniseen taustaan liittyen on tärkeätä, edellä mainittujen erojen huomioiminen työssä ja niiden tunnistaminen on oleellista. (Talentia 2017.)

”Sä et näytä asiakkaille sitä sun omaa reaktiota siinä”

”Se on just sitä meidän ammatillisuutta, että vaikka kuinka joskus tulee sitten kovastikkin sanottua kuulemistilaisuudessa asiakkaat saattaa reagoida voimakkaasti niin sit kuitenkin meidän pitää pysyä ammatillisina juuri sitä, että mä oon tässä nyt sosiaalityöntekijän roolissa, että tää ei oo henkilökohtaista meidän kahen välillä. ”

Tunteet ja kohtaaminen ovat sosiaalityölle tärkeitä elementtejä. Hyvä asiakassuhde perustuu luottamukseen ja vuorovaikutukseen. Omien tunteiden reflektoinnin osaaminen on sosiaalityöntekijälle tärkeä työväline, joka auttaa asiakastyössä. (Howe 2008, 1-10).

”Yhtä lailla se pitää asiakkaanoikeudet pitää tietää ja osata kertoa, neuvoa ja ohjata sitä asiakasta siinä prosessissa. Yhtä lailla se oma tontti tietenkin.”

”joo ja pelkästään se asiantuntijuus ei oo pelkästään sitä, että sä tunnet sen lakiperustaisen vaan sin täytyy myös, tuntee se perhe ja tietää niiden tilanne. ”

”Mutta tää on monesti just se asia mistä lastensuojelua arvostellaan, että tavallaan ei oo oltu niin avoimia asiakkaalle, että tavallaan ei oo avattu niitä perusteluja ja syitä, että tavallansa no asiantuntijuutta on sitä, että tavallaan kuullaan sitä asiakasta ja tavataan useampia kertoja ja käydään läpi niitä perusteita koska varmastikkin näin, että siinä tunnekuohussa vanhemmat ei pysty vastaanottaa niitä asioita jos on totaalinen kieltopäällä.”

Huostaanotto-prosessissa arvojen ja etiikan rooli näyttäytyy haastatteluissa siinä, että työtä tehdään läpinäkyvästi, ja asiakkaan etu on asiantuntijan tavoitteena. Asiakkaan oikeuksien tietäminen ja asiakkaan kohtaaminen yksilöllisesti koetaan tärkeäksi. Asiakkaan osallistumista omaan tilanteeseensa pyritään tukemaan tiedottamalla ja selvittämällä lapselle häntä koskeva tilanne sekä kuulla lasta hänen asiassaan. Haastatteluissa tuli esille myös se, että huostaanotto-prosessissa asiakasperheet ovat kaikki yhdenveroisia, ja jokaiselle perheelle ja

lapselle asiat selvitetään ja käydään läpi heidän omien kykyjensä ja voimavarojensa mukaisesti. Tämä myös edistää lapsen ja perheen osallisuutta omaan asiaansa. Asiantuntijoillakin on vahva rooli oman asiantuntijuuden kohdalla siinä, että he tunnistavat omat tunteensa, joita huostaanotto-prosessin aikana kohtaavat ja kuinka he käsittelevät kohtaamiaan tunteita ja hyväksyvätkö he tunteensa tai osaavatko he käsitellä tunteita.

5.3 Kehittyminen asiantuntijana

Asiantuntijoiden haastatteluissa tulee esille se, että koulutuksen kautta käytännön työskentelyyn ei ole saatu sellaisia keinoja, joita asiantuntijat olisivat toivoneet. Sosiaalityöntekijät kokevat, että koulutuksen aikana ei ole tutustuttu lakiin riittävässä määrin. Sekä eri sosiaalityön prosesseja tulisi avata koulutuksen aikana, niin että ne olisivat tuttuja ennen kuin työelämään siirrytään. Mutta kuten tutkielmani alussa esittelen sosiaalityöntekijän koulutuksen osaamistavoitteita, voi huomata, että koulutus on erittäin laaja-alainen ja kattava kokonaisuus.

”että vaikka yliopisto opinnot ja tutkinnon valmiiksi saattaminen antaa valmiudet toimia siinä tehtävässä niin kyllä se on se käytäntö mikä meidän sosiaalityöntekijät kouluttaa asiantuntijoiksi, kyllä se on niin ja sitten vielä parempi se miltä eri osa-alueita sulla on se kokemus, oooko sä käyny kokeilemas eri. Me ollaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä mutta meillä pitää olla jo ku käsitys joka ikisestä sosiaalityön eri osa-alueesta, edes pieni koska me tarvitaan niitä kaikkia.”

Haastatteluissa tuli esille kokemukset siitä, että asiantuntijuutta kehitetään työssä joka päivä, jokaisessa asiakastapauksessa, joka työntekijälle tulee vastaan. Jokainen asiakas ja asiakastapaus opettaa asiantuntijaa ja kehittää työskentelytapoja. Kollegoiden tuki ja työnohjaus koettiin tärkeäksi osaksi työssä kehittymistä, samoin kuin koulutukset, jota alalla on tarjota. Erityisen tärkeänä koettiin lakiin liittyvät koulutukset, jotka tukevat työntekoa ja

ammattillista osaamista. Asiantuntijuuden kehittämisessä reflektiivisyys on pidetty oleellisena. Vaikka sosiaalityötä ohjaavat teoriat, arvot ja eettiset koodit, tarvitaan reflektiivistä otetta, jotta asiantuntijuus kehittyä asiakkaiden ongelmatilanteiden ratkaisemisessa. (Jones & Joss 1995.)

”kokemus tuo uutta asiantuntijuutta.”

”että kun miettii sosiaalityön koulutusta niin ei siellä kyllä lastensuojelun kurssilla mitään huostaanottoa käyty läpitte, että kyllä ne on niin ku aika kaukana siitä kenttätyöstä sitten kuitenkin se käytäntö tai se opetus.”

Sosiaalityötä pidettiin haastatteluissa myös mielenkiintoisena alana, jossa kehittyminen ei koskaan katkea. Asiantuntijoiden on joka päivä jatkettava kehittämistä, eikä asiantuntijuudessa valmiiksi tulemistä nähty mahdollisena. Yhteiskunnallinen muuttuminen ja digitalisaatio luovat varmasti lisää haasteita sosiaalityölle sekä lastensuojelulle. Monet ongelmat lasten ja nuorten parissa muuttuvat ja sosiaalityön asiantuntijoiden on luotava uusia keinoja muuttaa työtään yhteiskunnallisen muutoksen perässä.

”ja tässä ei tuu asiantuntijana koskaan valmiiksi, vaikka sen koulutuksen kautta tapahtuu se pätevytymisen mutta mun mielestä tää on niin vaativa ala että ei tässä oo kukaan valmiita tavallaan että sitä oppimista tapahtuu joka päivä siinä meidän roolissa. Sen takia tää on varmaan niin kiehtova ala.”

Aikaisemmin käsitelimme moniammatillista yhteistyötä ja sen tärkeyttä sekä toimivuutta lastensuojelutyössä. Haastateltavilla oli kuitenkin kokemus siitä, että heidän täytyisi olla kaikkien alojen asiantuntijoita, että he voivat toimia lastensuojelun asiantuntijoina. Sosiaalityön asiantuntijat kokivat tarvetta osata lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvän osaamisen, lasten sekä vanhempien psyykkiseen hyvinvointiin liittyvän osaamisen sekä fyysiset haasteet omien ominaisten asiantuntija tehtävien lisäksi.

”välillä tuntuu että sun pitää olla sosiaalityön ammattilainen, välillä psykiatrian ammattilainen, välillä kasvatus ja opetus alan ammattilainen, laki asiantuntija ja mitä vielä.... lääkäri... poliisi...mutta tuntuu että sun pitää hallita tosi monen alan jutut että sä voit nimetä ittes asiantuntijaksi.”

”Mä koen tärkeäksi tän meidän työyhteisön ja tiimit me opitaan toinen toisiltamme asioita joka päivä ja ja se on hyvä pitää mielessä ja meillä on hyvä hackneyn mallit ja muut kehitetty tähän lisänä, joka auttaa myös tässä.”

Haastattelussa tuotiin esiin Hackneyn malli. Hackneyn mallissa tarkoituksena on systemisen ajattelun ja terapeutin työotteiden käyttäminen asiakastapauksissa. Organisaatioiden tulisi tunnustaa heidän roolinsa lastensuojelun toteuttajina ja samalla organisaatioiden tulisi mahdollistaa ammattilaisten asiantuntijuus ja toimijuus. Hackney mallisessa työskentelyssä onnistuminen edellyttää sitä, että systemiset yksiköt työskentelevät tiiviisti yhteistyössä. Vastuu asiakkaiden tilanteesta ei ole yhdellä työntekijällä vaan koko tiimillä. Jotta systeminen työskentely olisi intensiivistä tulisi asiakasmäärien olla kohtuullisella tasolla. Lastensuojelussa on juridisoitumisen myötä tullut pelottava asiakkaille, tätä systeminen työskentely pyrkii poistamaan, jotta saataisiin aikaiseksi lastensuojelu, joko olisi kokonaisvaltaista. Lastensuojelun tulisi olla saatavilla ilman, että se leimaa asiakkaita ja että se mahdollistaisi muutostyöskentelyn. (Fagerström 2016, 3-14).

”Kun tämä on tiimityötä niin samalla kun tehdään suuntaviittoa niin kokoajan sellainen terve kysely, onko tämä toimiva tapa... aina kehitystä tapahtuu kun tavallaan kun ei silla lailla sementoida että aina tällä tavalla tehdään vaan aina kattotaan joka tapaukses se että mikä tässä on se viisain tapa toimia.”

Haastavaa ja mielenkiintoista sosiaalityössä on se, että mitkään toimintamallit tai ratkaisumallit eivät ole siirrettävissä asiakastapauksesta toiseen, vaan aina on tehtävä työtä sen eteen, että asiakkaalle oikeat ratkaisut löytyvät. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö edeltävät tapaamiset ja kohtaamiset, olisi hyödyksi tilanteessa. Edeltävät tilanteet ja ratkaisut antavat työkaluja saada ratkaisuja seuraavassa tapauksessa. Lastensuojelun asiakkuudessa tämä on tärkeää, koska asiantuntijalla on tietty tieto ja näkemys asiasta ja asiakkaalla on toinen, näin saadaan kummankin osapuolen asiantuntijatieto esille. Asiakkaiden tieto jää usein asiantuntijatiedon jalkoihin. Asiakkaan tiedon esille tuomista on myös tuettu lakien kautta, jossa lapsen tietoa ja

lapsen omaa tahtoa on korostettu. Asiantuntijalle jää tehtäväksi miettiä lapsen etua lastensuojelutilanteissa. Tällaisessa tilanteessa tulee tärkeäksi myös reflektiivisyys asiakastilanteessa. Tällä tarkoitetaan nöyryyttä omaa tietoa kohtaan. (Juhila 2006, 140-142; Parton O'Byrne 2000).

”Varmaan yks on reflektio että sä pystyt niin ku kollegoiden kans reflektoimaan sekä asiakas tilanteita että sitten sitä prosessia mitä sä työstät”

”Työnohjaus on yks missä asiantuntijuus kasvaa, just se reflektio”

Asiantuntijuudessa ei varmasti koskaan tule valmiiksi. Yhteiskunta muuttuu, ongelmat perheissä muuttuvat ajan kuluessa. On hyvä, että sosiaalityöntekijöille mahdollistetaan hetkiä, jolloin he voivat reflektoida omaa toimintaansa. Tärkeässä roolissa ovat esimiehet sekä kollegat arjen kiireen keskellä. Lisäkoulutukset ja projektit ovat paikkoja, jossa omaa asiantuntijuuttaan voi kehittää valmistumisen jälkeen. Ne ovat myös paikkoja, joissa asiantuntijat voivat kokoontua yhteen verkostoitumaan ja pohtimaan lastensuojelutyön sen hetkistä yhteiskunnallista tilannetta. Tälläkin hetkellä meneillään oleva LAPE- hanke eli lapsiperheiden muutos ohjelma, on kehittänyt Etelä-Pohjanmaalla yhteistyötä lastensuojelun sekä lasten- ja nuorten psykiatrian kanssa, pitämällä kehittämispäivän.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa sosiaalityöntekijöiden kokemuksia asiantuntijuudesta huostaanotto-prosessissa. Tutkimuksen tarkoituksena oli saada tietoa sosiaalityöntekijöiden huostaanotto-prosessiin liittyvistä ajattelutavoista ja tuottaa tietoa asiantuntijuudesta. Tutkimuskysymyksiä olivat: Mitä on sosiaalityöntekijän asiantuntijuus lapsen huostaanotto-prosessissa? Mitkä asiat ovat oleellisia asiantuntijan työssä huostaanotto-prosessin vaiheissa?

Tutkimuksessa kysyin millaisiksi sosiaalityöntekijät näkevät oman asiantuntijuutensa muotoutuvan huostaanotto-prosessissa. Tämän lisäksi kiinnostukseni oli myös mitkä tekijät ovat oleellisia asiantuntijan työssä huostaanotto-prosessin erivaiheissa ja sosiaalityöntekijöiden näkemys siitä, miten heidän asiantuntijuuttaan arvostetaan huostaanotto-prosessissa.

Tutkimus toteutettiin ryhmähaastatteluna, jossa haastattelukysymykset oli rakennettu puolistrukturoidusti ja toteutettiin teemahaastattelun keinoin. Haastattelu ryhmiä oli kolme Etelä-Pohjanmaan alueella. Haastateltavat olivat sosiaalityöntekijöitä, joilla oli kokemusta huostaanoton toteuttamisesta. Haastattelut nauhoitettiin ja ne litteroitiin analyysiä varten. Tutkimuksen analyysi suoritettiin sisällönanalyysiä apuna käyttäen.

Tutkimus osoittaa, että sosiaalityöntekijät kokivat asiantuntijuutensa koostuvan tiedosta ja taidosta. Asiantuntijan tietoa pidettiin niin teoreettisena, kuin käytännön tietonakin ja asiantuntijan itsensä kartuttamana käytännön tietona. Asiantuntijan taitona pidettiin kirjaamisen taitoa ja taitoa selvittää lapsen tietoa sekä havainnoida lapsen etua. Menetelmien osaamista pidettiin asiantuntija näkökulmasta tärkeänä työskentelyn tukemiseksi ja tiedon keräämiseksi huostaanottoa varten. Yhteistyön toteuttaminen koettiin tärkeäksi asiakkaan edun mukaiseksi toiminnaksi asiantuntija työssä. Näiden lisäksi asiantuntijan arvot ja etiikka koettiin osaksi asiantuntijuutta huostaanotto-prosessissa. Tutkimuksessa kerättiin tietoa myös asiantuntijuuden kehittymisestä ja kokemuksista, miten asiantuntijana sosiaalityöntekijöiden mukaan voi kehittyä. Tuloksissa nousi esiin reflektion merkitys sekä kollegoiden ja työnohjauksen tuoma tuki. Sosiaalityöntekijät pitivät tärkeänä lisäkoulutuksen hankkimista asiantuntijuuden kehittymisen kannalta.

Tutkimukseen osallistuneiden vastaukset haastatteluissa osoittautuivat suuntautuvan juuri niihin teemoihin, joita yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on nostettu esille ja mitä yhteiskunnallisesti odotetaan lastensuojelulta tällä hetkellä. Vastauksista näkyy tämänhetkinen lastensuojelun trendi. Suuntaudutaan työssä asiakaslähtöisyyteen, lapsen etuun ja lapsen mielipiteen selvittämiseen.

Tutkimukseni tulokset osoittautuivat samankaltaisiksi, kuin Anita Sipilän (2011) tekemän väitöskirjan tulokset. Sipilän tutkimuksessa nousivat esiin arvot, etiikka, tieto ja taito. Samankaltaisia tuloksia nousi esille myös omissa haastatteluissani. Tutkimukseni haastatteluissa huostaanottoprosessissa koettiin asiantuntijuuden perustuvat tietoon, taitoon, arvoihin, etiikkaan, menetelmien osaamiseen sekä kehittymiseen.

Rostila ym. (2011) tutkimus toi esille organisaatioiden merkityksen asiantuntijuuteen. Haastatteluissa ei juurikaan viitattu organisaatioiden merkitykseen, mutta oma kokemukseni on, että lastensuojelun huostaanottoprosesseihin vaikuttaa organisaatioiden tuki enemmän kuin osataan ajatella. Taloudellinen näkökulma on se, johon asiantuntijuuden kiinnitetään vähäisesti huomiota. Nykypäivän sosiaalityön asiantuntijoiden tulee olla taloustietoisia, mutta osata tehdä silti päätöksiä ja ratkaisuja, jotka tukevat lapsen hyvää kasvu- ja kehitystä. Organisaation tuki asiantuntijoille on myös työntekijä määrien riittävydestä huolehtiminen sekä määrärahojen riittävä budjetointi. Maija Mänttari-Van Der Kuip (2013) kirjoittaa artikkelissaan sosiaalityöntekijöiden selontekovelvollisuudesta organisaatioille ja sen vaikutuksesta tehdä ammattieettisesti vastuullista sosiaalityötä. Organisatorinen tilintekovelvollisuus tarkoittaa sitä, että sosiaalityöntekijät ovat selontekovelvollisia eri osa-alueilta; budjetti, tehokkuus, vaatimukset, valvonta, kontrolli ja arviointi. Mänttari-Van Der Kuip toteaa artikkelissaan, että hyvinvointivaltion markkinoituminen on ollut prosessi, jossa toimintatapaa on muokattu enemmän liiketalouden oppien mukaisesti. Tämä on ollut myös ideologinen käänne, jossa sosiaalityöltä on vaadittu enemmän talousnäkökulmaa ja talousargumentteja. Tällä ideologisella käännteellä on pyritty saamaan aikaiseksi tehokkuutta, tuloksellisuutta ja taloudellisempaa työskentelyä.

Heino ja Sinko (2013) kuvailevat sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden olevan sitä, että langat ovat työntekijän käsissä. Haastatteluihin vedoten sekä omaan mielikuvaani vedoten koen, tämän olevan kuvaava vertaus asiantuntijuuden ytimestä. Huostaanottoprosesseissa sosiaalityöntekijä on se viime kädessä lapsen tilanteesta vastaava viranomainen, jonka

virkevastuulle kuuluu lapsen etu. Sosiaalityöntekijällä voi olla useita tahoja, jotka auttavat arviointien tekemisessä, mutta sosiaalityöntekijän tulee johtaa prosessia ja tietää, mitä seuraavaksi tullaan tekemään sekä sosiaalityöntekijän tulee osata ohjeistaa niin asiakkaita kuin yhteistyökumppaneita ja asiakkaita.

Tutkimustani tehdessä havaitsin, että asiantuntijuudessa näkyy vahvasti lastensuojelulain henki. Samoin ammattijärjestön laatimat ammattieettiset ohjeet ja yliopistollisen koulutuksen vaatimukset asiantuntijoille. Nämä ovat olleet tärkeässä roolissa haastateltavieni oman asiantuntijuuden luomisessa. Lakituntemus ja eettinen osaaminen ovat myös profession kannalta keskeisessä osassa työskentelyä. (Boshuize, Bromme&Gruber 2004, 4-6). Teoreettista tietoa jokainen haastateltava on opiskellut yliopisto-opinnoissa. Haastatteluissa teoreettista tietoa tuotiin esiin yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtämisen kautta. Haastatteluissa lakituntemus koettiin asiantuntijuuden perustana. Tärkeimpinä lakeina koettiin olevan lastensuojelulain, hallintolain ja sosiaalihuoltolain tuntemusta.

Sosiaalityöstä kirjoitetaan mediassa entistä enemmän, ja lastensuojelua tarkastellaan yhteiskunnallisesti entistä tarkemmin. Tarkempi tarkastelu johtunee osaksi viime vuosien ikävistä tapahtumista, jotka ovat koskettaneet lastensuojelua ja sosiaalityöntekijöitä. Osaksi johtuen edellä mainitusta, on sosiaalityöntekijän ammattipätevyyteen kiinnitetty huomiota. Sosiaalityöntekijän työtä voi tällä hetkellä harjoittaa ainoastaan sosiaalityöntekijän pätevyyden omaava henkilö, jolla on asianmukainen koulutus, joka edellyttää niin tieteellisen tiedon omaamisen ja ammatillistieteellisen osaamisen hallinnan sekä eettiset periaatteet. Sosiaalityöntekijän ammattipätevyyden laillistaminen on vahvistanut sosiaalityön asiantuntijatyötä. Ammattipätevyyden laillistaminen on mukanaan tuonut ongelman pätevistä sosiaalityöntekijöistä 2000-luvulla. On puhuttu jopa työvoimapulasta. Osaksi työvoimapulaa on selitetty kunnallisen työn huonoilla työ oloilla. Huonojen työolojen ajatusta tukisi se, että Talentia ry uutisoi 27.9.2019 sosiaalityöntekijöitä olevan riittävästi kunnallisiin työpaikkoihin verrattuna, jopa 2500 sosiaalityöntekijää on Valviran rekisterissä enemmän kuin kunnissa on työpaikkoja. (Talentia 2019.)

Ammattihenkilöstölain muutos ja liian vähäisen työntekijämäärän on epäilty vaikuttaneen siihen, että työntekijät ovat pääsääntöisesti lyhyissä työsuhteissa, joka taas tarkoittaa repaleisuutta asiakastyöhön. Mielestäni tämä vaikuttaa sosiaalityöntekijöiden kokemukseen asiantuntijuudestaan. Lyhyet työsuhteet ja valtava määrä epäpäteviä työntekijä työkentällä ovat

myös haaste lastensuojelulle sekä huostaanotto prosessien läpiviemiselle. Kuten haastatteluissa tuotiin esille, lyhyiden työsuhteiden haittana, on tiedon katoamien työntekijän mukana, sekä haasteet kirjaamisessa ja niiden puutteessa näkyvät työntekijöiden vaihtuessa työtehtävistä toisiin. Osa syynä siihen, että työ koetaan raskaaksi ja, että työntekijöitä on vähän työmäärään nähden. Myös irtaantuminen moniin eri työtehtäviin ovat syynä kokemukseen huonoista työoloista. Ongelma nähdään johtuvan esimiesten, organisaatioiden heikosta sosiaalityön tuntemuksesta sekä vähäisestä tuesta. (Raunio 2008, 40-43.)

Organisaation tuki erityisesti silloin kun huostaanotto prosessia lähdetään toteuttamaan, on tärkeää. Organisaation tuki näyttäytyy mielestäni parhaiten lähiesimiehen tuen kautta sekä muuttuneessa työmarkkina tilanteessa siten, että sosiaalityöntekijöitä ei kuluteta loppuun ylityötunneilla, vaan huostaanotto prosessin valmisteluissa annetaan asiantuntijoille ylityömääräyksiä, joiden käyttäminen näkyy organisaation johdolle työn vaativuuden näkökulmasta ja siitä miten paljon asiantuntija käyttää aikaa huostaanoton valmisteluun. Resurssien määrän ja työn laadun sekä organisaation tuen oletan olevan tärkeitä työssä jaksamisen ja työhyvinvointiin sidoksissa olevia teemoja. Näiden edellä mainittujen tarkastelu yhdessä sosiaalityöntekijöiden oman kokemuksen asiantuntijuudesta sisällöistä oletan olevan keskeisiä tekijöitä, jolla saisimme lastensuojeluun pysyvyyttä työntekijöiden osalta. Vaihtuvuus on koettu haasteeksi lastensuojelussa jo pitkään, niin asiakkaiden kuin työyhteisöjen kannalta. Lyhytaikaiset sijaisuudet taas tuovat epävarmuutta työntekijöille omassa työssään. Jotta jaksamme tehdä sosiaalityötä, on tärkeää tunnistaa oma asiantuntijuus sekä se, millaisista asioista asiantuntijuus koostuu. Omassa tutkimuksessani tarkastelen lastensuojelua, erityisesti huostaanottoa, jota pidetään vaativampana sosiaalityön muotona. Tutkimuksessa haluan tuoda sosiaalityöntekijöiden näkemyksen esiin siitä, mitä lastensuojelun sosiaalityöntekijät puhuvat asiantuntijuudesta huostaanotto prosessissa.

Forsberg (2012) kirjoittaa, että sosiaalialalla resurssien niukkuus vaikuttaa mahdollisuuteen toimia eettisesti oikein asiakastyössä. Hän toteaa myös, että julkis palveluiden muuttuminen vaikuttaa sosiaalityön asiantuntijuuden ohenemiseen, joka taas tuo esille moraalisen järjestyksen tärkeyden osana ammattitaitoa. (Forsberg 2012, 9.) Resurssien niukkuus vaikuttaa mielestäni osaksi myös siihen, ettei tarpeeksi laadukasta työtä pystytä tekemään. Muutosprosessit eivät lähde liikkeelle perheissä, koska sosiaalityöntekijät eivät pysty toteuttamaan sosiaalityötä perheisiin intensiivisesti. Monesti perheille tarjotaan avoimuuden tukitoimia korvaamaan sosiaalityöntekijän antaman tuen, eivätkä avoimuuden tukitoimet tuota tulosta. Tilanteissa

päädytään useasti huostaanoton valmisteluun todeten tilanteen olevan niin haasteellinen, ettei avohuollon tukitoimet riitä turvaamaan lapsen tilannetta. Asiantuntijoilla tulisi olla aikaa perehtyä jokaiseen perheeseen ja heidän tilanteeseen niin, että asiantuntijalla olisi kattava kuva siitä, mikä perheen tilanteessa on lapsen parhaaksi.

Koulutuksen sisältö sosiaalityöntekijöille on laaja. Sosiaalityöntekijän tulee opiskelujen kautta sisäistää yhteiskuntaan liittyvää osaamista, eettistä osaamista, työmenetelmä osaamista, palvelujärjestelmä osaamista, johtamisosaamista sekä tutkimusosaamista, vuorovaikutusosaamista, oikeudellista osaamista, kehittämis- ja muutos osaamista ja rakenteellisen sosiaalityön osaamista. Haastatteluissa vastaukset tukeutuivat myös näihin luettelemiini osaamisalueisiin keskustelussa huostaanotto-prosessissa tarvittavaan asiantuntijuuteen. Haastatteluissa koettiin prosessi osaamisen jääneen lastensuojelun osalta hataraksi, ja kokemukset ja asiantuntijuus esimerkiksi huostaanoton toteuttamisesta on haastatelluille asiantuntijoilla tullut vasta työnkautta. Lakiopetusta asiantuntijat pitivät erityisen tärkeänä osana asiantuntijana toimimisessa, mutta monia asiantuntija haastatteluissa oli pettynyt lakiopetuksen vähäisyyteen ja sen esille tuomiseen sosiaalityön koulutuksessa. Sitä en tiedä olisiko se ratkaisu tilanteeseen, että jo yliopistokoulutuksen aikana sosiaalityöntekijäopiskelijoille tarjottaisi asiakasryhmäkohtaista lakiopetusta opiskelukokonaisuuden lisäksi, jolloin lakiopetuksen lisääminen olisi jokaiselle opiskelijalle vapaaehtoista. Tässä haastattelussa kokemukset olivat tämän kaltaiset, mutta en ole varma voidaanko tätä kokemusta yleistää valtakunnalliseksi mielipiteeksi tai koskeeko tämä kaikkia Suomen yliopistoja, joissa sosiaalityöntekijöitä koulutetaan.

Tutkimuksen tekovaiheessa tuloksia analysoidessa mietin paljon sitä, mikä merkitys sosiaalityöntekijän asiantuntijuudella huostaanotto-prosessissa on. Annetaanko sosiaalityöntekijän asiantuntijuudelle sellainen asiantuntijuusarvo kuin sosiaalityöntekijöille kuuluu. Huostaanotto-prosessit ovat oikeudellistuneet vuosien saatossa. Sosiaalityöntekijät tekevät entistä enemmän hakemuksia huostaanotoista hallinto-oikeuksille. Perheillä on asianajajat käytettävissä, jo hyvin varhaisessa vaiheessa lastensuojeluasiakkuuksissa. Hallinto-oikeuksille lähetetyissä huostaanottohakemuksissa on oltava sosiaalityöntekijän näkemys huostaanoton tarpeellisuudesta sekä mahdollisesti yhteistyötahojen näkemykset perheentilanteesta. Haastatteluissa todettiin sosiaalityön asiantuntijuuden olevan arjen ja lapsen tilanteen asiantuntijuutta, mutta kokemukset siitä kenen asiantuntijuus hallinto-oikeuksissa saa painoarvoa, eivät olleet sosiaalityöntekijöiden kannalta heidän asiantuntijuutensa arvostusta.

Paljon painoarvoa annetaan yhteistyötahojen asiantuntijoille, vaikka sosiaalityöntekijällä kuuluisi olla kokonaiskuva siitä, mikä perheen tilanne on, ja mikä on lapsen edun mukainen näkökulma. Mielestäni hallinto-oikeuksissa ei välttämättä nähdä niinkään lapsen etua vaan keskitytään siihen, mikä on vanhempien etu tilanteessa. Monesti vanhempien näkökulma näkyy hallinto-oikeus käsittelyissä mutta mikä on lapsen näkökulma? Paljon painoarvoa annetaan sosiaalityöntekijöiden taidolle kirjata huostaanottohakemukseen lapsen tilanne ja syyt miksi huostaanottoa lähdetään hakemaan. Dokumentoinnin koulutus on tärkeässä roolissa asiantuntijoiden koulutuksessa. Tämä ajatus sosiaalityöntekijä asiantuntijuuden arvostuksesta hallinto-oikeuksissa on haastatteluiden ja oman näkemykseni kautta tuotua ajattelua ja mielipidettä. Mielenkiintoista olisi jatkotutkia aihetta siten, millä tavalla hallinto-oikeuksien tuomarit näkevät sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden huostaanottoprosesseissa, ja verrata tämän tutkielman tuloksia heidän näkökulmaansa. Onko näkemys niinkään eri vai onko näkemyksissä yhtäläisyyksiä. Näkisin tärkeänä tutkia myös sitä, ovatko sosiaalityöntekijän ja lakiasiantuntijoiden näkemykset lapsen edusta saman kaltaisia.

Tutkimuksen eettisyyteen teki työssä haasteelliseksi se, että itse työskentelen lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Kevään aikana, kun tutkielmaani aloin määrätietoisesti toteuttamaan, samanaikaisesti minulla oli käynnissä kaksi huostaanottoprosessia. Mietinnän alla oli kolme mahdollista huostaanottoprosessin aloitusta. Omien ajatuksien ja mielipiteiden sulkeminen taka-alalle oli satunnaisesti haastavaa. Aihe kulki mukana asiakastapauksissa sekä keskusteluissa hyvien työtovereiden kanssa. Tutkijan objektiivisuuden saamiseksi tein tietoisesti ratkaisun siitä, etten keskustellut enää työn lomassa asiantuntijuuden merkityksestä työtovereiden kanssa, tutkimuksen analyysivaiheessa. Kun aloitin kirjoittamaan pohdintaa ja johtopäätöksiä, aloin jälleen aktiivisesti työstämään aihetta omassa mielessä. Useat hyvät keskustelut asiantuntijuudesta ja sen merkityksestä ole käynyt työkavereiden kanssa ja monista on tullut hyviä ajatuksia omaan työhöni.

Tutkimuksen aikana toteutin haastatteluita kolmessa lastensuojelun työyhteisössä. Nämä työyhteisöt olivat minulle, toiset enemmän tuttuja ja toiset vähemmän tuttuja. En kokenut tätä kuitenkaan huonoksi tai että se vaikuttaisi minun objektiiviseen toimintaani tutkijana. Olin tutkimukseni kannalta iloinen, että sosiaalityöntekijät olivat halukkaita osallistumaan tutkimukseni toteuttamiseen. Heitä osallistui haastatteluun kiitettävä määrä ja keskustelut, joita he kävivät, olivat innoittavia.

Kun aloitin tutkimuksen tekemisen luin Turun sanomien artikkelin, jossa sosiaalityöntekijöiden lakituntemusta kritisoitiin juristien toimesta. Tutkimuksen aikana pyrin selvittämään sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuutta huostaanottoprosessissa. Lain tuntemus koettiin osana sosiaalityöntekijän asiantuntijuutta, päätöksen perusteluna ja sosiaalityöntekijöiden toimintaa ohjaavana perustana. Sosiaalityöntekijä tulkitsevat lakia mielestäni niin kuin heidän kuuluukin. Sosiaalityöntekijät osaavat perustella päätöksensä lakiin. Oletan, että juristien kritiikki sosiaalityöntekijöiden lakituntemuksesta johtuu pääosin siitä, että juristit ja sosiaalityöntekijät tarkastelevat lakia erilaisesta koulutus pohjasta. Sosiaalityöntekijät tulkitsevat lakia arjen asiantuntijuudesta käsin, käytännön arjen tapahtumien kautta. Juristien koulutus suuntaa lakiin eritavoin ja he tulkitsevat lakia oman koulutuksensa oppien kautta. Katsanto kannassa on suuri ero, joka vaikuttaa puolin ja toisin kritiikkiin siitä, että eri asiantuntijat eivät osaa tulkita lakia oikein. Itse näen sosiaalityöntekijöiden toimivan lain ohjaamana ja lakia tarkasti tulkitsevina, jotka haluavat tehdä päätöksensä niin, että päätökset ovat vahvasti lailla perusteltuja. Juristit vetosivat artikkelissa siihen, että sosiaalityöntekijät toimisivat ”mututuntumalla”. Tämä on mielestäni ristiriitainen väite, koska sosiaalityöntekijöillä on päätöksen teossa velvoite, etteivät he saa käyttää hyväkseen tulkintaa.

Tämän pro gradu -tutkielman toteuttaminen on ollut minulle itselleni suuri oppimiskokonaisuus. Tutkimuksen toteutuksen aikana ja erityisesti haastattelujen analysoinnin ja johtopäätöksien kirjoittamisen aikana olen peilannut omaa näkemystäni asiantuntijuutta kohtaan ja oletan tämän prosessin olleen oman ammatillisuuden kehittymisen kannalta tärkeä vaihe kehittyessäni asiantuntijana. Tämän tutkielman ja valmistumisen jälkeen alkaa oman asiantuntijuuteni uudelleen kehittyminen kaikkea oppimaani ja tutkimaani hyväksi käyttäen. Jään odottamaan tulevia tutkimuksia aiheesta, koska muuttuvassa sosiaalityössä asiantuntijan rooli tulee varmasti vaihtumaan sosiaalityöntekijä johtoisestä asiantuntijuudesta, tasavertaiseen ja asiakas johtoiseen sosiaalityöhön lastensuojelussa. Tätä kohti ollaan kokoajan menossa systemisen tiimi mallin, hackneyn mallin myötä.

LÄHTEET

Amirault, Ray. J. & Branson, Robert. K. (2006) Educators and expertise: A brief history of theories and models. In K. Anders. Ericsson, Neil. Charness, Paul. J. Feltovich, & Robert. R. Hoffman (Eds.), *The Cambridge handbook of expertise and expert performance*, 69–86.

Blok, Willem (2012) *Core Social Work: International Theory, Values and Practice*. Lontoo: Jessica Kingsley Publishers.

Boshuizen, Henny, Bromme, Rainer & Gruber, Hans (2004) *On the Long Way from Novice to Expert and How Travelling Changes the Traveller*. Teoksessa Boshuizen, Henny, Bromme, Rainer & Gruber, Hans (toim.) *Professional Learning: Gaps and Transitions on the Way from Novice to Expert*. Kluwer Academic Publishers, 3-8.

De Boer, Catherine & Coady, Nick. (2007) “Good helping relationship in child welfare: learning from stories of success.” *Child and Family Social Work* 12:1, 32-42.

Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna, S. (1998) *The Landscape of Qualitative research. Theories and Issues*. London: Sage.

De Godzinsky, Virve-Maria (2012) *Huostaanottoasiat hallinto-oikeuksissa. Tutkimus tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksentekomenettelystä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 260*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino. Tampere.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2000) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino. Tampere.

Eteläpelto, Anneli (1997) *Asiantuntijuuden muuttuvat määritykset*. Teoksessa Kirjonen, Juhani & Remes, Pirkko & Eteläpelto, Anneli (toim.) *Muuttuva asiantuntijuus*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimus-laitos.

Eronen, Tuija (2007) *Katsaus 2000-luvulla julkaistuun suomalaiseen lastensuojelututkimukseen*. <https://www.thl.fi/documents/647345/1449725/Eronen+2007++Katsaus+2000-luvulla+julkaistuun+suomalaiseen+lastensuojelututkimukseen.pdf/e0bcd6c9-9471-4a6f-89d1-b2d27a30e202>.

Fagerström, Katarina (2016) *Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu. Hackney malli ja systeeminen käyttö lastensuojelussa*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 42/2016. Helsinki.

Forsberg Helena (2012) Johdatus kirjan käsitemaailmaan. Teoksessa: Forsberg Helena & Autonen-Vaaraniemi Leena (toim.) Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily & sosiaalityö. Vastapaino

Heinonen, Hanna ja Sinko, Päivi (2013) Sosiaalityöntekijä lastensuojeluprosessia johtamassa. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimessä.

Helavirta, Susanna (2016) Lapsen asioista vastaaminen huostaanoton jälkeen sosiaalityöntekijöiden kuvaamana. Teoksessa Enroos, Rosi & Heino, Tarja & Pösö Tarja (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Vastapaino: Tampere

Helavirta, Susanna, Laakso, Riitta & Pösö, Tarja (2014) Huostaanoton kuva suomalaisen tutkimuksen valossa. *Janus* 3(22), 288-298.

Healy, Karen (1999) Power and Activist Social Work. Teoksessa Bob Pease Jan Fook(toim.) Transforming Social Work Practice. Postmodern Critical Perspectives. London: Saga Publications.

Hiitola, Johanna (2008) Selvitys vuonna 2006 huostaanotetuista ja sijaishuoltoon sijoitetuista lapsista. Lastensuojelun kehittäminen Tampereella, Tampereen seutukunnassa ja Etelä-Pirkanmaalla-hanke. Työpapereita 21. Helsinki: Stakes.

Hiitola, Johanna & Heinonen, Hanna (2009) Huostaanotto ja oikeudellinen päätöksenteko. Hallinto-oikeuksien ratkaisut huostaanottoasioissa 2008. Raportti 46. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2002) Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2015) Teemahaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus: Helsinki university press.

Hood, Rick (2014) "Complexity and Integrated Working in Children's Services." *British Journal of Social Work* 44:1, 27-43

Housley, William (1999) Interaction in multidisciplinary teams.

Howe, Dave (2008) The emotionally intelligent social worker. New York: Palgrave Macmillan.

Huhtanen, Raija (2016) Vapaaehtoinen vai tahdonvastainen huostaanotto? Teoksessa Enroos, Rosi & Heino, Tarja & Pösö Tarja (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Vastapaino: Tampere

Hurtig Johanna (2006) Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa: Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta. Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. PS-kustannut

Hämeen-Anttila, Lotta (2017) Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut. Teoksessa Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo. Sosiaalityön käsikirja. Tietosanoma: Tallinna

Ikonen, Leeni (2013) Salassa pidettävä – suojeleeko laki lasta vai lastensuojelijaa? Radium kirjat

Jaakkola, Anne-Mari & Vornanen, Riitta & Pölkki, Pirjo (2014) Kriittinen tapahtumien menetelmä lastensuojelun sosiaalityötä koskevassa tutkimuksessa. Janus vol. 22(2) 2014, 156-171

Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Vastapaino. Tampere.

Jokinen, Aira (2016) Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen suhde. Teoksessa: Törrönen, Maritta & Hänninen, Kaija & Lehto-Lundén, Tiina & Salovaara, Petra & Vestilä, Minna (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Gaudeamus.

Jones, Sandra & Joss, Richard (1995) Models of Professionalism. Teoksessa Margaret Yelloly & Mary Henkel (eds.) Learning and Teaching in Social Work. London: Jessica Kingsley Publishers, 15-33.

Kaikko, Kirsi & Friis, Leila (2013) Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimessä.

Kananen, Jarmo (2017) Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu/ jamks. Juvenes Print.

Kananoja, Aulikki, Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (2010) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma.

Kataja, Kati (2012) Lapsuuden rajoilla? Normaalin ja poikkeavan määrittäminen huostaanotto-asiakirjoissa. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 78. Turku: Koulutussosiologian tutkimuskeskus.

Karjalainen, Pekka & Metteri, Anna. & Strömberg-Jakka Minna. (2019) Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. STM raportteja ja muistioita 2019:41

Karvinen, Syvönne (1993a) Metodisuus sosiaalityön ammatillisuuden perustana. Teoksessa: Granfelt, Riitta & Jokiranta, Harri & Karvinen, Syvönne & Matthies, Aila-Leena & Pohjola Anneli. Monisärmäinen sosiaalityö. Helsinki: sosiaaliturvan keskusliitto

Korpinen, Johanna (2008) Istuntoja institutionaalisen katseen alla. Acta Universitatis Tamperensis, 1322. Tampere: Tampere University Press.

Kuokka Pauliina & Pösö Tarja (2016) Huostaanotto hallinto-oikeuksissa. Teoksessa Enroos, Rosi & Heino, Tarja & Pösö Tarja (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Vastapaino: Tampere

Kuoppala, Tuula & Säkkinen, Salla (2015) Lastensuojelu 2014. Tilastoraportti 25/2015.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Kääriäinen, Aino (2006) Lapset sosiaalityön asiakasdokumenteissa. Teoksessa: Forsberg,Hannele ja Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta. Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. PS-kustannut

Laakso, Riitta (2013) Missä koti huostaanotetulle lapselle? KAKS- kunnallisanalan kehittämissääntiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 73

Laki lapsen huollosta ja tapaamioikeuksista 8.4.1983/361

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 26.6.2015/817

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Lastensuojelutilastot 2017 THL tilastoraportti 17/2018 saatavilla:
<https://www.slideshare.net/THLfi/lastensuojelu-2017-tilasto> viitattu: 26.5.2019

Leonard, Peter (1997) Postmodern Welfare. London: Saga Publications.

Leppänen, Jenni (2016) Juristit: Lastensuojelu noudattaa heikosti lakia. Turun sanomat. 1.11.2016, Kotimaa

Mutka Ulla (1998) Sosiaalityön neljäs käänne. Asiantuntijuuden mahdollisuudet vahvan hyvinvointivaltion jälkeen. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto paino.

Myllärniemi, Annina (2006) Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla. Julkaisusarja 7. Helsinki: SOCCA ja Heikki Waris- instituutti

Mänttari-van der Kuip, Maija (2013) Julkinen sosiaalityö markkinoistumisen armoilla? Yhteiskuntapolitiikka vol 78, 5-19.

Opintopolku 2019 <https://opintopolku.fi/app/#!/korkeakoulu/1.2.246.562.17.17243406406>
Viitattu: 6.7.2019

Parton, Nigel & O'Byrne, Patrick (2000) Constructive Social Work. Towards a New Practice. London: Macmillian.

Pitkänen, Miia (2008) Yhteiseen elämään: huostassapidon lopettaminen lastensuojelun toimenpiteenä. Lisensiaatintutkimus. Helsinki: Helsingin yliopisto, yhteiskuntapolitiikan laitos.

Powell, Jason.L. (2013) Michel Foucault. Teoksessa: Gray, Mel. & Webb, Stephen A. (toim.) 2013. Social Work Theories and Methods. 2nd Edition. Los Angeles: Sage.

Pösö, Tarja (2016) Johdanto: Mistä puhutaan, kun puhutaan huostaanotosta? Teoksessa Enroos, Rosi & Heino, Tarja & Pösö Tarja (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Vastapaino: Tampere

Pösö, Tarja (2011) Combatting child abuse in Finland: from family to child-centered orientation. Teoksessa Neil Gilbert, Nigel Parton & Marit Skivenes (toim.) Child protection systems. International trends and orientations. New York: Oxford University Press, 112–130

Raunio, Kyösti (2008) Olennaista sosiaalityössä. Gaudeamus: Helsinki

Rostila, Ilmari (2001) Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Sophi.

Rostila, Ilmari & Mäntysaari, Mikko & Suominen, Tarja & Asikainen, Paula (2011) Sosiaalityön professionaalisuuden erot kuntaorganisaatioissa- Organisaatiokulttuurien ja organisaatioilmapiirien kirjo. Janus vol. 19 (2) 2011 143-157

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2019) KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1.html Viitattu 8.3.2019

Saurama Eija (2011) Esipuhe. Teoksessa Pitkänen, Miia. Vastuun Paikka! Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa. Soccan ja Heikki Waris- instituutin julkaisusarja nro 26, 2011

Silvasti, Tiina (2014) Sisällönanalyysi. Teoksessa Massa, Ilpo (toim.) Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristöntutkimukseen. Gaudeamus, Helsinki.

Sipilä, Anita (2011) Sosiaalityön asiantuntija ulottuvuudet- tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. University of eastern Finland

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301

Sosinet (2018) Sosiaalityön määritelmä. <https://www.sosnet.fi/Suomeksi/Koulutus/Peruskoulutus/Sosiaalityon-maarittely/Sosnetin-maaritelma> viitattu:31.12.2018

Sosnet (2018) Sosiaalityön kansainvälisen määritelmän suomennos. <https://www.sosnet.fi/Suomeksi/Koulutus/Peruskoulutus/Sosiaalityon-maarittely/Kv-maaritelma> viitattu: 31.12.2018

Sosnet (2019) Sosiaalityön koulutuksen tuomat osaamistavoitteet. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=198a1ca7-7692-4899-863d-154064f438b7> Viitattu: 1.8.2019

STM (2019) Lastensuojelu. <http://stm.fi/lastensuojelu>

Talentia (2017) Arki, Arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Talentia. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki. http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf viitattu: 25.8.2019

Talentia (2019) Sosiaalityöntekijöitä on riittävästi. 27.9.2019. <http://www.talentia.fi/uutiset/sosiaalityontekijoi- on-riittavasti/> viitattu: 29.9.2019

Taskinen, Sirpa (toim.) 2007. Lastensuojelulaki 417/2007. Soveltamisopas. Stakes: oppaita 65. Vaajakoski. 54-56.

Taskinen, Sirpa (2009) Lastensuojelulaki (417/2007) soveltamiopas. Stakes. Gummerrus: Jyväskylä

Thompson, Neil. (1998) "Social work with adults." Teoksessa Adams, Robert. & Dominelli, Lena. & Payne, Malcolm., Social Work: Themes, issues and critical debates. London: Macmillan.

THL (2019) Lastensuojelun käsikirja. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/lastensuojelun-asiantuntija-apu-ja-asiantuntijaryhma/suositusmoniammatillisesta-asiantuntijaryhmasta>. Viitattu: 4.9.2019

THL (2019) Lastensuojelun tilastot. [http:// thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/lastensuojelu-ja-thl/lastensuojelun-tilastoa](http://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/lastensuojelu-ja-thl/lastensuojelun-tilastoa)

Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2002) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus: Jyväskylä

Tynjälä, Pentti. & Nuutinen, Aaro (1997) Muuttuva asiantuntijuus ja oppiminen korkeakoulutuksessa. Teoksessa Kirjonen, Juhani., Remes, Pirkko ja Eteläpelto, Anneli (toim.) Muuttuva asiantuntijuus. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Varto, Juha (1992, 2001) Laadullisen tutkimuksen metodologia . Helsinki: Kirjayhtymä, 133-146

LIITTEET

Liite 1. Ryhmähaastattelu kysymykset

Haastattelu kysymykset

1. Mitä sosiaalityön asiantuntijuus on?
2. Millaista asiantuntijuutta sosiaalityöntekijät tarvitsevat tehdessään huostaanottoa?
3. Miten asiantuntijuus kehittyy yleisesti ja huostaanottoprosessissa?
4. Miten huostaanottoprosessissa asiantuntijuus näkyy kirjaamisessa, yhteistyössä eritoimijoiden kanssa?
5. Miten asiantuntijuus näkyy vanhempien ja lasten/nuorten kanssa tehtävässä työskentelyssä huostaanottoa tehdessä; kohtaamisessa, kuulemisessa?

Liite 3 Tiedotuskirje asiantuntijoille

Hei Sosiaalityön asiantuntija!

Lastensuojelusta on tehty paljon tutkimusta, mutta asiantuntijuudesta huostaanotossa ei ole tarkasteltu sen enempää. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää sosiaalityön asiantuntijoiden näkemyksiä siitä, mitä sosiaalityön asiantuntijuus on huostaanotto-prosessissa. Kerään tutkimusaineistoni ryhmämuotoisesti teemahaastatteluna. Haastatteluja tulen suorittamaan kolmessa lastensuojelua tekevässä organisaatiossa Etelä-pohjanmaan alueella. Pyydän Sinua ystävällisesti osallistumaan tutkimukseen, jossa ollaan kiinnostuneita Sinun näkemyksestäsi sosiaalialan asiantuntijuudesta ja asiantuntijuuden sisällöstä. Haastatteluaineisto käsitellään luottamuksellisesti, henkilöllisyyttäsi ei paljastu tutkimuksen missään vaiheessa. Tutkimusaineisto hävitetään analyysin valmistuttua. Mikäli haluat tarkempaa tietoa tutkimuksesta voit olla minuun tai ohjaavaan opettajaani yhteydessä.

Tutkimus liittyy sosiaalityön maisteriopintoihini Tampereen yliopistossa yhteiskuntatieteiden laitoksella. Pro gradu työni on tarkoitus valmistua tämän vuoden loppuun mennessä. Tutkimusta ohjaavat yliopistonlehtori, YT Heli Valokivi.

Ystävällisin terveisin Suvi Pitkäjärvi puh XXX-XXXXXXX e-mail suvi.pitkajarvi@tuni.fi

Liite 4. Tutkimuslupa

Lastensuojelun tiimi

Tutkimuslupahakemus

Opiskelen Tampereen yliopiston Porin yksikössä ja pääaineenani on sosiaalityö. Haen tutkimuslupaa organisaatioltanne opintoihini kuuluvan pro gradu- tutkielman tekemiseksi.

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää sosiaalityöntekijöiden kokemuksia asiantuntijuudesta huostaanotto prosessissa. Tarkoitukseni on haastatella teemahaastatteluna kolmen Etelä-Pohjalaisen sosiaalitoimen lastensuojelun työntekijöitä touko- kesäkuun (2019) aikana. Tutkimuksen on tarkoitus valmistua loppuvuodesta 2019.

Tutkijana olen sitoutunut noudattamaan voimassaolevia tutkimusaineiston säilyttämiseen ja tietosuojalainsäädäntöön liittyviä ohjeita hyvän tutkimusetiikan nimissä. Tutkimukseen osallistuville ei ole odotettavissa kielteisiä seuraamuksia tutkimukseen osallistumisesta. Haastateltavilla on myös oikeus jäädä tutkimuksesta pois, milloin tahansa.

Tutkielmaani ohjaa Heli Valokivi, yliopistolehtori, YT Lisää tietoa tutkimuksesta saa myös ohjaajaltani heli.valokivi@tuni.fi XXXXXXXXXX, tai minulta henkilökohtaisesti suvi.pitkajarvi@tuni.fi XXXXXXXXXX

13.4.2019 Kauhava

Suvi Pitkäjärvi